

Romà ESCALAS I LLIMONA [cur.]
Perspectiva musical de Catalunya des de la Revista Musical Catalana (1904-2008)
Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, 2009, p. 117-153

Aportacions etnomusicològiques des de la *Revista Musical Catalana*¹

Biel Ferré i Puig

Musicòleg, etnomusicòleg i membre del Consell Editorial de la *Revista Musical Catalana*

Ramon Vilar i Herms

Etnomusicòleg i tècnic de la Fonoteca de Música Tradicional de la Generalitat de Catalunya

La fundació de l'Orfeó Català l'any 1891, per part de Lluís Millet conjuntament amb Amadeu Vives, és una fita en la història de la música de Catalunya. Les aportacions que des de la *Revista Musical Catalana* (RMC) —primer com a butlletí de l'entitat i en acabat des d'una posició menys orgànica— hom ha fet a l'etnomusicologia són diverses tant pel que fa a la intenció —que va des de la recerca fins a la crítica— com pel que fa al gènere emprat —des de l'article divulgatiu fins a la ressenya d'edicions. El recorregut històric que fa aquest article sobre aquestes aportacions no pot ser exhaustiu, sinó que només pretén destacar-ne les més significatives, valorar-ne l'evolució i comentar el tractament que la *Revista* ha donat a les qüestions etnomusicològiques en les diverses èpoques d'edició.

1. La gènesi

La major vinculació de la *Revista* amb l'Orfeó explica una presència més significativa d'aportacions etnomusicològiques en aquesta primera etapa per tal com la necessitat de pouar en la tradició per tal d'obtenir i de recrear repertori per al cant coral troba

1. Volem agrair a Jaume Aiats i a Josep Crivillé els seus consells i comentaris per a la redacció d'aquest article. També expressem el nostre reconeixement per la seva eficient tasca a tot el Consell de Redacció de la *Revista Musical Catalana* (RMC). Finalment, hem d'agrair a Maria Sadurní, bibliotecària de l'Orfeó Català, la seva amable col·laboració per a la consulta dels exemplars de la primera època de la *Revista*, i a Teresa Martínez, secretària de Redacció de la *Revista*, la seva generosa disposició a posar a l'abast d'aquests redactors els números de les èpoques de la represa de la *Revista*.

en el butlletí o revista un mitjà de divulgació dels treballs que tenen aquest objectiu. En el primer número de la *Revista*, a l'article editorial signat per Lluís Millet, s'esmenta precisament la necessitat d'una publicació d'aquestes característiques a fi d'omplir diversos buits: l'estudi, la divulgació i la recreació de la nostra cançó.

1.1. Primera època (1904-1936): el butlletí de l'Orfeó Català

Un dels corrents estètics que marquen la primera època de la *Revista* és, entre d'altres,² el nacionalista. Un corrent que es mou a cavall entre el primer nacionalisme i el segon—el que va de Pedrell a Gerhard— a causa de la durada llarga d'aquesta primera etapa i un dels predicaments bàsics del qual serà la importància que es donarà a la música i a la cançó tradicional catalana i també a la d'altres parts del món. Ja Lluís Millet, en el seu primer article, titulat «Per què?»,³ on justifica el naixement de la *Revista Musical Catalana*, deixa establert un programa etnomusicològic, *avant la lettre*, el qual se seguirà fil per randa durant tota aquesta primera època de la revista. Després de deixar establert l'axioma que hi ha una gran feina a fer envers la cançó popular i que aquesta ha de servir de «bon empelt per a donar fesomia ben pròpia a l'actual jove generació musical»,⁴ especifica tota una sèrie d'objectius que la RMC hauria d'assolir en aquest sentit: «l'estudi de la nostra cançó», «donar a conèixer mostres i fins colleccions senceres de cançons», cercar la seva «història» (que també vol dir el seu context), «les semblances i comparacions amb altres països», «les modalitats característiques» de la cançó popular i els seus «ritmes», i com «la sàvia musical popular ha vivificat les obres antigues i modernes». La col·laboració dels millors musicòlegs i crítics musicals del moment va fer que la RMC es convertís en punt de referència de la vida musical de Catalunya i en la plataforma principal dels estudis profunds que es duïen a terme en aquest sentit en l'àmbit dels Països Catalans.

2. El post romanticisme, el wagnerisme, el gregorianisme, l'orfeonisme (com una tendència musical sociològica), etc.

3. Lluís MILLET, «Per què?», RMC, núm. 1 (gener 1904).

4. Lluís MILLET, «Per què?», RMC, núm. 1. D'altra banda, el dossier temàtic «Visió històrica de la "Revista Musical Catalana" (1904-1936)» fa un repàs a la trajectòria de la *Revista* en la primera època (vegeu RMC, núm. 100, febrer 1993, p. 23-38). Vegeu també el dossier temàtic «Revista Musical Catalana. Centenari de la primera època i vint anys de la segona: doble aniversari», amb articles d'Antoni Batista i Jaume Comellas, RMC, núm. 241 (novembre 2004), p. 27-37. Finalment, vegeu l'estudi de Pere ARTÍS I BENACH, *El cant coral a Catalunya (1891-1979)*, Barcelona, Barcino, 1980.

1.1.1. «Músics vells de la terra»

En primer lloc, cal assenyalar la tasca important que dugué a terme Felip Pedrell en donar a conèixer a través d'estudis meticulosos i extensos els músics catalans antics, els quals formen la base de la història musical de Catalunya: Pere Albert Vila, Mateu Flecha (oncle i nebot), Joan Brudieu, Antoni de Calasans, Joan Pau Pujol, J. C. Amat (músics de la primera època, segles XVI i XVII), però també els representants dels segles XVII i XVIII: Nicasi Zorita, Joan Martí, Josep Reig, Joan Cabanilles, Jaume Martí i Marvà, Francesc Valls, Lluís Serra, D. Miquel, B. Tarradellas, P. Antoni Soler, Pere Rabassa, els germans Pla (Josep i Manel), etc. La documentació musical que Felip Pedrell aporta sobre aquests músics és molt valuosa, i també ho són les anàlisis de les seves obres, on cerca, a més, l'arrel popular d'alguns dels seus temes i melodies. L'extensió d'aquests estudis és prou llarga perquè es presentin a través de diferents números de la *Revista*. Aquest coneixement històric i la recerca i difusió de la cançó popular com a llenguatge primigeni constitueixen els dos eixos sòlids que marcaran la musicologia (i l'etnomusicologia) catalana durant tota la primera meitat del segle XX, que, si més no, superarà el període tan crític de la Guerra Civil.

1.1.2. Els articles i les ressenyes bibliogràfiques

On trobem l'aportació teòrica més remarcable quant a aquest corrent nacionalista és en els articles d'opinió o més especulatius que apareixen al llarg dels números de la RMC. També, en aquest sentit, cal tenir presents les moltes ressenyes bibliogràfiques sobre obres vinculades a cançoners o a estudis de la substància musical popular.⁵ Són una manera d'indicar-nos que els responsables i redactors de la revista estaven amants a tot el que ofería el món editorial. Articles i ressenyes que mostren l'alt nivell professional dels col·laboradors i directius d'aquesta publicació emblemàtica del nostre país.

5. A la majoria d'exemplars de la RMC hi ha ressenyes bibliogràfiques sobre les edicions musicals que es feien tant a Catalunya com a fora del país. Tracten de temàtiques diferents: de paleografia musical, d'edicions crítiques de referència d'obres de músics històrics (J. S. Bach, F. Mendelssohn, F. Litz, etc.), de tractats d'interpretació instrumental, de composicions de músics contemporanis, d'estètica musical, de moments històrics de la música, etc. He seleccionat només les ressenyes que tenen a veure directament o indirectament amb l'etnomusicologia i el cançoner popular.

1.1.2.1. Articles

Articles vinculats al cançoner: «L'ideal dels nostres cants», de J. Llongueras (RMC, núm. 23); «*Romancer Popular de França* per George Doucieux», de Lluís Millet (RMC, núm. 8); «Les cançons originals de l'Alió», de Lluís Millet (RMC, núm. 25); «Del temps de l'antigor», de Francesc Alió (RMC, núm. 55); «Els cants dels Romeus de l'Analecta Montserratensia (estudi del P. Suñol)», de Lluís Millet (RMC, núm. 182-183); «*El Cancionero Musical Popular Español* per Felip Pedrell», de Lluís Millet (RMC, núm. 203); «Les cançons de Kentucky i els cançoners comarcals», de Rossend Serra i Pagès (RMC, núm. 211); «Algunes consideracions sobre la música dels nostres romanços», del prevere Francesc Baldelló (RMC, núm. 274); «Una nadalenca catalana: *Divertimento espiritual*», de Josep Subirà, una peça musical relacionada amb els versets instrumentals del Barroc (RMC, núm. 265-266); «Obra del Cançoner Popular de Catalunya», de Francesc Pujol (RMC, núm. 281-284); «A propòsit dels *Cants d'Auvèrnia* per J. Canteloube», de Lluís Millet (RMC, núm. 292); «Obra del Cançoner Popular de Catalunya. Materials», de Lluís Millet (RMC, núm. 298); «A propòsit de les harmonitzacions de les Cançons Populares Bascas fetes pel P. Donostia», de Lluís Millet (RMC, núm. 309); «Obra del Cançoner Popular de Catalunya. Volum II» i «Obra del Cançoner Popular de Catalunya. Materials. Volum III», de Lluís Millet (un correspon al núm. 310 i l'altre al 333); «Els fenòmens peculiars de la nostra mètrica i el cant popular religiós», del prevere Camil Geis (RMC, núm. 372), i «Obra del Cançoner Popular de Catalunya», de Francesc Pujol (RMC, núm. 388).

Articles que es refereixen a músics i a certs moments històrics: «Idea del que foren musicalment els Joglars, Trobadors i Ministrils en terres de parla provençal i catalana», de Josep Rafel Carreras (RMC, núm. 53, 54, 56 i 57); «Naturalesa del nacionalisme musical de Chopin», de Felip Pedrell (RMC, núm. 43); «Influència i fases de l'estrangerisme en sa referència a nostre art musical», de Joan Manen (RMC, núm. 44); «Francisco Alió», de Lluís B. Nadal (RMC, núm. 55); «En Francisco Alió», de Lluís Millet (RMC, núm. 55); «Isaac Albéniz, l'home, l'artista i l'obra», de Felip Pedrell (RMC, núm. 65); «Enric Morera i les seves cançons», de Joan Llongueras (RMC, núm. 70); «Uns *villancicos* valencians de l'Ortells», d'Eduard López Chávarri (RMC, núm. 78); «El nacionalisme de Liszt», d'Eduard López Chávarri (RMC, núm. 93); «Pedrell», de Lluís Millet (RMC, núm. 95); «El Cant de la Sibilla», de Francesc Pujol (RMC, núm. 181-183); «L'energia de Pedrell», de F. Lliurat (RMC, núm. 95); «Smetana i el nacionalisme en la música», de Lluís Millet (RMC, núm. 249); «Mestre Candi i el folklore», de Josep Rafel Carreras i Bulbena (RMC, núm. 314); «En Garreta i la Costa Brava», de Lluís

Millet (RMC, núm. 368), i «El nacionalisme en la música iberoamericana», d'Ernesto Valdivia Palma (RMC, núm. 379).

Articles —que tenen més d'estudi i anàlisi— sobre obres de compositors contemporanis⁶ i crítiques musicals: «*La celestina* de Felip Pedrell», de Lluís Millet (RMC, núm. 3, 4, 5, 7, 9 i 10); «*La Llegenda* d'Eduard López Chávarri», de Lluís Millet (RMC, núm. 67 i 68), i «*La Glosa* de Felip Pedrell», de Vicenç M. de Gibert (RMC, núm. 95). Quant a crítiques, hi ha: «*Bruniselda*, lletra de Josep Puigdollers i Artur Masriera i música d'Enric Morera», de Joan Salvat (RMC, núm. 28); «*Hesperia*, poema líric de J. Oliva Bridgman i música de Joan Lamote de Grignon», de Joan Salvat (RMC, núm. 37); «*La Habanera*, drama líric en 3 actes, lletra i música de Raoul Laparra», de J. J. Nin (RMC, núm. 52); «*Els Pirineus* de Felip Pedrell a Bordeus (França)», comentari crònica de Henri Collet (RMC, núm. 73); «*Montserrat* (poema simfònic) del P. Antoni Massana», de Joan Salvat (RMC, núm. 360); «*Els Pirineus* de Felip Pedrell a Buenos Aires», crònica sense anomenar l'autor (RMC, núm. 82), i «*Canigó*», òpera amb adaptació escènica de Josep Carner i música del pare Antoni Massana (audició concertant), de F. Lliurat (RMC, núm. 390).

També cal assenyalar un grup d'articles que tenen a veure amb un gènere popular com és la tonadilla: «Engrunes històriques: una *tonadilla* valenciana», de J. J. Nin (RMC, núm. 36); «En el camp de la *tonadilla*. Una antiga cançó de bressol», de Josep Subirà (RMC, núm. 252); «Una *tonadilla* catalana: *El puente de las virtudes*», de Josep Subirà (RMC, núm. 258-262); «*La tonadilla escènica* de Josep Subirà», de Francesc Pujol (RMC, núm. 334); «El debut del *tonadillero* català D. Pau Esteve a Madrid», de Josep Subirà (RMC, núm. 339), i «*La tonadilla* escènica a Barcelona, a través dels llibrets», de Josep Subirà (RMC, núm. 384).

Sobre la temàtica de la dansa no hi ha gaires aportacions, només aquests tres articles: «La sardana», de Lluís Millet (RMC, núm. 21), «La dansa valenciana», d'Eduard López Chávarri (RMC, núm. 333), i «La Història Mundial de la Dansa de Curt Sachs», d'Otto Mayer. Com també només trobem un sol article sobre instruments musicals populars: «La cornamusa a Catalunya», de Joan Amades.

Finalment, articles relacionats amb convocatòries i temàtica musical diversa: «Festa de la Música Catalana (Presentació)», de Josep M. Folch i Torres (RMC, núm. 7); «Festa de la Música Catalana (Editorial)», de Josep M. Folch i Torres (RMC, núm. 17); «Les escoles populars de música», d'Eduard López Chavarrri (RMC, núm. 31, 32, 33 i 34);

6. Solen ser articles extensos que es presenten a través de diferents exemplars de la RMC.

«La música a Montserrat», de Rafel Panés (RMC, núm. 93), i «El pròxim Congrés de Musicologia», de Francesc Pujol (RMC, núm. 387).

1.1.2.2. Ressenyes bibliogràfiques

Quant a les ressenyes bibliogràfiques vinculades a la música popular i tradicional, les podríem classificar de la següent manera:

a) Les que tenen a veure directament amb el cançoner popular, on val a dir que es presenta un bon nombre d'edicions de referència de notables folkloristes musicals.⁷

b) Les que tenen a veure amb les cançons infantils amb una finalitat didàctica, de nova creació.⁸

c) Les ressenyes vinculades a partitures de sardanes tant per a piano com per a cobla. També aquí la mostra de compositors és ben representativa.⁹

7. *Culte popular a la Mare de Déu, Calendari folklòric d'Urgell i Llibre popular del rosari*, de Valeri Serra i Boldú (RMC, núm. 1, 147 i 186-187, respectivament); *Cansons catalanes*, de Josep M. Cogul (RMC, núm. 19); *La cansó popular catalana, la lírica nacionalista i l'obra de l'Orfeó Català*, de Felip Pedrell (RMC, núm. 34); *Càntics de Nadal de diversos autors* (RMC, núm. 60); *Sis cançons populars per a piano*, de S. Bartolí (RMC, núm. 82); *El dimoni escuat, L'hereu Riera i La presó de Lleida*, ressenya sobre l'harmonització d'aquestes cançons populars feta per Josep Cumellas i Ribó (RMC, núm. 156); *La filla del marsant, L'enyor i El testament d'Amèlia*, ressenya sobre l'harmonització d'aquestes cançons populars feta per Josep Cumellas i Ribó (RMC, núm. 186-187); *Cançons populars catalanes*, de Francesc Pujol (RMC, núm. 221-222); *Cançons populars catalanes*, de Vicenç M. de Gilbert (RMC, núm. 164-165); *Nadales populars*, d'Adrià Ezquerria (RMC, núm. 168); *Les cançons de Nadal i Els cants de la Passió*, de Joan Llongueras (RMC, núm. 287-288 i 348, i 294, respectivament); *Cançons nadalenes populars*, d'Ezequiel Martín (RMC, núm. 287-288 i 348); *VIII cançons populars catalanes*, de Josep Muset i Ferrer (RMC, núm. 250); *Cançoner popular religiós a Catalunya*, de Francesc Baldelló (RMC, núm. 352); *El cançoner de Pineda*, de Sara Llorens de Serra (RMC, núm. 352); *Cançoneret de Nadal*, de Foment de Pietat de Barcelona (RMC, núm. 361). També hi ha ressenyes de cançoners d'altres països, com ara: *Chants populaires arméniens*, de Boyadjian (RMC, núm. 5); *Chansons populaires des Alpes françaises*, de Julien Tiersot (RMC, núm. 24); *Chansons populaires du Pays de France*, de J. B. Weckerlin (RMC, núm. 25); *Chansons de France*, d'A. Rouart (RMC, núm. 62); *Colección de cantos populares de la provincia de Teruel*, de Miguel Arnaudias Larroé (RMC, núm. 309), i *Coplas sefardíes*, d'A. Hemsí (RMC, núm. 352 i 364).

8. *Cançons d'infants*, de Narcisa Freixas (RMC, núm. 30); *Cants escolars*, de Joan B. Lambert (RMC, núm. 36); *Cançons escolars per als infants*, de J. Sancho Marraco (RMC, núm. 57); *Noves cançons d'infants*, d'Apelles Mestres (RMC, núm. 374).

9. *Lo cant dels aucellets i Per tu ploro*, de Josep M. (Pep) Ventura, la segona arreglada per a piano per Lluís Millet (RMC, núm. 4 i 30, respectivament); *La font de les rondalles, El despertar d'un somni, i Ideal i Visió*, de

Hi ha notes bibliogràfiques d'algunes de les edicions que tracten de la dansa popular, així com d'alguns instruments populars.¹⁰ Cal subratllar la presència important de ressenyes sobre composicions musicals d'autors contemporanis.¹¹ I així mateix hi trobem un petit nombre de notes sobre llibres d'història, d'estètica i d'educació musicals.¹²

Josep Serra (RMC, núm. 27, 55 i 49, respectivament); *Zaira i Frisança, Anyorança, La rosella, Somni gris, Griselda i Matinades*, de Juli Garreta (RMC, núm. 30 i 49, respectivament); *Records de l'Empordà i Alegroia*, de C. Casademont (RMC, núm. 30 i 49, respectivament); *La font d'en Pericot*, d'A. Juncà Soler (RMC, núm. 49); *Queixa*, de Miquel Roger Crosa (RMC, núm. 49); *Lo bressol de Catalunya*, de Pere Rigau (RMC, núm. 30); *Pàtria, Camprodon i Joia d'infants*, de Joan Manen (RMC, núm. 46); *La goja*, de J. Sancho Marraco (RMC, núm. 49); *Prometatge*, de Joan B. Lambert (RMC, núm. 49); *Festeig*, de J. López Franch (RMC, núm. 55); *Clavellina*, de Rafel Subirachs (RMC, núm. 285-286); *La nit de Sant Joan i Les fulles seques*, d'Enric Morera, transcripcions lliures per a piano fetes per Joan B. Lambert.

10. *Festa*, danses característiques per a piano, de Francesc Pujol (RMC, núm. 221-222); *Contrapàs sardà*, de Salvador Raurich (RMC, núm. 229); *Dances catalanes*, de Tomàs Buxó (RMC, núm. 236); *Don Joan de Serrallonda*, d'Enric Morera, ball glosa, transcripció lliure per a piano feta per Joan B. Lambert (RMC, núm. 356); *Notas breves acerca del txistu y de las danzas vascas*, de José Antonio de Donostia (RMC, núm. 364); *La guitarra y su historia*, d'Emili Pujol (RMC, núm. 352).

11. *La Nit de Nadal*, de Joan Lamote de Grignon (RMC, núm. 1); *A Betlem*, cançoneta a una veu i acompanyament d'orgue, de J. Rial i mossèn Cinto Verdaguer (RMC, núm. 24); *Convit de Jesús i Confessió*, dels mateixos autors (RMC, núm. 31); *Missa en si bemoll, Missa de Gloria, Christus factus est, Improperia*, de D. Mas i Serracant (RMC, núm. 33); *Violetas* (cançons de primavera), de Joan Lamote de Grignon (RMC, núm. 36); *Cançons = Leder = Chansons*, de Joan Manen (RMC, núm. 37); *Hesperia*, poema líric en un acte, de Joan Lamote de Grignon (RMC, núm. 38); *Cuentos líricos*, d'Eduard López Chávarri (RMC, núm. 43); *Les aranyes*, cançó catalana, de J. Sancho Marraco (RMC, núm. 48); *La puntaire de la costa*, de J. Saperas (RMC, núm. 48); *Villancico de salón a coro, solos y piano*, de Nemesio Otaño (RMC, núm. 52); *Flors d'escardot*, de Carme Karr (RMC, núm. 56); *Flors*, melodies místiques, de Josep Civil (RMC, núm. 56); *Seville, Suite pittoresque; Sonate romantique*, de Joaquín Turina (RMC, núm. 88); *Cançoner selecte* (vol. vi), de Gabriel Fauré, traducció de Joaquim Pena (RMC, núm. 94); *Scènes d'enfants*, de Frederic Mompou (RMC, núm. 221-222); *Catalanesques*, de Lluís Millet (RMC, núm. 236); *Escenes catalanes*, de Jaume Pahissa (RMC, núm. 236); *Cançó i dansa*, de Frederic Mompou (RMC, núm. 236); *Vingt chants populaires espagnols*, de Joaquim Nin (RMC, núm. 250); *Cançó i dansa III*, de Frederic Mompou (RMC, núm. 277-278); *Quatorze airs anciens d'auteurs espagnols*, de Joaquim Nin (RMC, núm. 295); *Chansons populaires espagnoles pour quatre voix de femmes et piano*, de Joaquim Nin (RMC, núm. 295); *Danza ibérica, para piano*, de Joaquim Nin (RMC, núm. 295); *La «Missa del rRoser»*, de mossèn Romeu (RMC, núm. 296); *Saudades das selvas brasileiras* (piano), de Heitor Villa-Lobos (RMC, núm. 356); *Second recueil de mazurcas* (piano), d'Alexandre Tansman (RMC, núm. 356); *Cantos españoles del siglo xv, para coro mixto*, de Henri Collet (realització musical) (RMC, núm. 384).

12. *Musicalerías*, selecció d'articles escollits de crítica musical, de Felip Pedrell (RMC, núm. 34); *Idea del que foren musicalment el joglars, trobadors i ministrils en terres de parla provençal i catalana*, de Josep Rafel Carre-ras i Bulbena (RMC, núm. 60); *L'Oeuvre du Chansonnier Populaire de la Catalogne*, de Francesc Pujol (RMC,

1.1.3. Transcripció de cançons i melodies populars

Un dels objectius de la RMC era difondre cançons i músiques instrumentals populars recollides en treball de camp i transcrites pels mateixos recollectors.¹³ Lluís Millet, en el seu primer article, ja ho indica: «donar a conèixer mostres i fins colleccions senceres de cançons». L'Orfeó Català s'havia implicat del tot en aquesta tasca, com veurem en els apartats de les Festes de la Música Catalana i especialment en l'Obra del Cançoner Popular de Catalunya, i per tant, la RMC va fer la funció, durant uns quants anys, de divulgar recerques que es feien ja en aquest sentit per músics vinculats al projecte endegat per Lluís Millet i Amadeu Vives, l'Orfeó Català, el qual anava molt més enllà de ser una activitat coral.

A aquesta activitat es dedicà especialment Joaquim Pecanins, el qual a través d'onze números de la revista ens ofereix un ventall de trenta-quatre cançons populars.¹⁴ L'activitat recollectora de Pecanins va molt més enllà del que es mostra a la RMC. Entre altres aspectes, col·laborà activament a les Festes de la Música Catalana, essent premiat en diferents convocatòries sobre reculls de cançons populars.¹⁵ També és molt important l'aportació que fa Antoni Insenser sobre els balls, les danses i les comparses d'el Penedès (o del «Penadès», tal com escriu ell).¹⁶ Anys més tard, tot el material valuós aportat per Insenser es va publicar en un volum a part, en el qual es

núm. 279-280); *La Confraria de Músics de Barcelona*, de Francesc Baldelló (RMC, núm. 299); *La tonadilla escénica*, de Josep Subirà, ressenya feta per F. Lliurat (RMC, núm. 352); *Educació musical*, de Joan Llongueras (RMC, núm. 45); *La música en las escuelas vascas*, de José Antonio de Donostia (RMC, núm. 364); *La música, el cant i l'escola*, de Manuel Borgunyó (RMC, núm. 372).

13. En aquella època no hi havia encara aparells de reproducció sonora (fonògrafs, magnetòfons, etc.) i, per tant, la transcripció de la melodia s'havia de fer al dictat. Per això els recollectors de cançons eren a la vegada músics ben formats.

14. Vegeu RMC, núm. 23: *L'escolta*, Margarida de Castellerçol i Rosa del Folló; núm. 24: *El soldat*, *El sastre*, *La font de Lluçà* i *Els presos de Vallcebre*; núm. 25: *Joan de la Pobla*, *El Pla de Tarragona*, *Collserola* i *Agna Maria*; núm. 27: *Teresa*, *Sileta* i *Angeleta*; núm. 40: *Caterina*, *La Sirena*, *Dallaires* i *Mariagna*; núm. 41: *Fum, fum, fum* i *Cançó de l'infant*; núm. 42: *Cap a Betlem caminem*, *Estrella guadora* i *Ball rodó*; núm. 49: *La cinta daurada*, *La del pagès* i *Els quintos catalans*; núm. 134: *El festeig* i *Els miquelets de França*; núm. 139: *Gra de civada* i *Els fadrins de Prats*; núm. 141: *L'oració*, *Jesús* i *La mare-madrastra*.

15. Per a més informació vegeu Glòria BALLÚS I CASÒLIVA, «La recerca d'un cançoner popular a Manresa», *Dovella*, núm. 95 (2008).

16. Vegeu RMC, núm. 6: *Ball pla*, *Bolangeria* i *Xirongu*; núm. 7: *Ball de bastons*: *La dragona*, *Lo rotllet*, *L'airosa*, *La pavana* i *La moixiganga*; núm. 8: *Ball de cercolets*, *Ball de pastorets* i *Ball de gitanes*; núm. 9: *Ball de panderetes*, *Ball de figuetaires* i *Ball de cotonines*; núm. 11: *El drac* i *L'àliga*; núm. 12: *Els Xiquets de Valls* (*Arribada*, *Castells*, *Proces-*

va tenir en compte tant el que havia enviat a la RMC com altres aspectes que hi havia al manuscrit original.¹⁷ Cal remarcar la gran aportació d'aquest músic folklorista, ja que serà la base a partir de la qual es faran altres estudis penedesencs. De manera semblant, el músic igualadí Gabriel Castellà i Raich oferirà a través de tres números unes transcripcions musicals de les comparses i els balls populars de la seva ciutat.¹⁸ També es té en compte el repertori popular religiós, el qual mereixerà una atenció especial per part de mossèn Lluís Romeu a través de quatre números.¹⁹ A altres zones dels països de parla catalana, hi trobem les melodies transcrits per Eduard López Chavarrri: *Lo ball dens Nanos*²⁰ i, especialment, les *Cançons de batre de València*, les quals anomena «la cançó del sol».²¹ Altres aportacions en el sentit que ens ocupa són les següents: Francesc Pujol, balls populars catalans: *Dansa i Ball del ciri de Castellterçol* (RMC, núm. 3); Eudald Lliurat, *La vella maridada* («A Sant Pau n'hi ha una vella»), cançó popular recollida a Ripoll (RMC, núm. 177); Lluís B. Nadal, balls populars catalans: *Ballet, Ball Cerdà i Esquerrana* (RMC, núm. 4); *Nadala antiga*, partitura enviada per mossèn Martí Jampy, vicari de Prades del Conflent (RMC, núm. 48); *La Verge del Coral*, cançó popular harmonitzada per Francesc Alió (RMC, núm. 55); *Un divino vuy cantar* («L'oració de l'hort»), lletra i tonada recollida a Arbúcies, harmonització de mossèn Fabre, mestre de capella de la catedral de Perpinyà (RMC, núm. 63). Finalment, cal tenir en compte la gran quantitat de cançons de Nadal presentades per Joan Llongueras en els seus articles, que tenen com a títol comú: *Els cants de la Nativitat* (RMC, núm. 167, 168, 169,

só i Pilar al balcò); núm. 13: *Els diables*; núm. 15: Quadres històrics: *Ball de Sant Julià, Ball de moros i cristians*; núm. 16: *Ball d'en Serrallonga, La passada, Ball de malcasats, Els gegants i La mulassa*.

17. Antoni INSENER I BERTRAN, *El Penedès, balls, danses i comparses*, Vilafranca del Penedès, Ajuntament de Vilafranca, Comissió de Cultura, Administradors Festa Major, 1982, col·l. «Quaderns d'Aportació Cultural», núm. 793.

18. Vegeu RMC, núm. 20: *Ball de cercolets, Ball de nanos i Ball de pastorets*; núm. 21: *Xiquets de Valls*; núm. 22: *La moixiganga i La patera*.

19. Vegeu RMC, núm. 135: *Goigs a la Verge de la Pietat* (Viladrau), *Cobles al Sant Crist* (Viladrau) i *Goigs de Sant Salvador* (Súria); núm. 136: *Goigs del Roser* (Quaresma), *Goigs del Roser* (variant dels de Quaresma, tots dos de Viladrau) i *Goigs a la Verge del Coll*; núm. 140: *Goigs de l'Estany, Invocació a Sant Roc* (Folgueroles), *Goigs de Castellterçol*, *Goigs de la capella d'Úxols* (Castellterçol); núm. 149: *Goigs de Sant Salvador d'Ardèvol*, *Goigs de Sant Jaume de Castellallat*, *Goigs de la Mare de Déu de Falgars* i *Goigs del Santíssim Sacrament* (en aquesta entrega de cançons religioses també hi va intervenir mossèn Josep Claveras).

20. RMC, núm. 44.

21. RMC, núm. 60.

179, 180, 184-185, 186-187 i 188-192). A partir de tot aquest repertori, Joan Llongueras va publicar els seus reculls sobra les cançons de Nadal.²²

1.1.4. Les Festes de la Música Catalana i altres premis

1.1.4.1. Les Festes de la Música Catalana

La *Revista Musical Catalana*, com a portaveu de les activitats i inquietuds que es vivien en el si de l'Orfeó Català, es va fer ressò de la celebració de les anomenades Festes de la Música Catalana. Era el mitjà de difusió de les seves convocatòries, dels veredictes i de les obres premiades. Se'n varen celebrar nou durant els anys 1904, 1905, 1906, 1908, 1911, 1915, 1917, 1920 i 1922:

Si bé és cert —tal com diu Josep Crivillé— que els fets polítics ocasionats per la Dictadura de Miguel Primo de Ribera (1923) obstaculitzaren la seva continuïtat a partir de la darrera data de celebració, s'ha de tenir present, pel que pertoca a les accions que la Festa de la Música tenia respecte a la recollida de cançó tradicional, que per aquells dies ja s'havien iniciat les tasques de l'Obra del Cançoner Popular de Catalunya (1922), i aquesta magna acció volia aglutinar tots els esforços similars que anteriorment a ella s'havien dut a terme.²³

Aquestes festes es feien a imitació dels jocs florals literaris, els quals havien tingut tan bona acollida a Barcelona des del 1859 i, a més, s'hi va intentar reproduir un protocol molt semblant a l'hora de fer el lliurament de premis: reina de la festa, president d'honor, discurs inaugural fet per una personalitat de prestigi, lectura de la memòria, discurs de gràcies i, finalment, el repartiment d'uns premis solvents que justificuessin la gran gala d'aquell dia, premis apadrinats per institucions culturals i polítiques de Barcelona que en aquells moments es trobaven en primera línia d'actu-

22. Joan LLONGUERAS, *Les cançons de Nadal* (vegeu RMC, núm. 287-288; i del mateix autor, *Cançoner popular de Nada*, RMC, núm. 348).

23. Josep CRIVILLÉ I BARGALLÓ, «L'Orfeó Català i les Festes de la Música Catalana», a *El cançoner popular català (1841-1936)*, Barcelona, Generalitat de Catalunya, Departament de Cultura, 2005, p. 56-57, catàleg de l'exposició.

alitat.²⁴ D'altra banda, aquesta efemèride, organitzada per l'Orfeó Català, donava resposta a dues de les tres inquietuds o objectius que van conduir a la creació d'aquesta institució: «Ser el camí per als compositors que volguessin donar a formacions de veus humanes les seves produccions, i servir la cançó tradicional mitjançant la seva interpretació.»²⁵ Calia, per tant, ajudar la recerca de cançons tradicionals a través d'uns suports econòmics (premis) i a la vegada estimular la creació de noves composicions tant vocals com instrumentals a partir del llegat musical popular (cançons, danses i música instrumental). Per tal de poder interpretar coralment les cançons populars, era important que els compositors del moment valoressin el fet d'harmonitzar-les. És el que ja havia dit Millet en el primer número de la RMC: que «el bon empelt de la cançó de la terra dongui fesomia ben pròpia a l'actual jove generació musical».²⁶ Les Festes de la Música Catalana representen un projecte de gran abast, ambicions, fins i tot engrescador, en el sentit de cercar un llenguatge musical propi i identificatiu de Catalunya —tal com serà també d'immensa l'Obra del Cançoner Popular de Catalunya a partir del 1922.

A la RMC, s'hi va anunciar sempre el cartell de premis signat pel president de l'Orfeó Català, Joaquim Cabot i Rovira, i pels diferents secretaris de la institució (Lluís B. Nadal, Manuel Rocamora i Pasqual Boada),²⁷ així com la relació de les composicions que s'hi presentaven²⁸ i els veredictes respectius.²⁹ Així mateix, hi ha un article de presentació de les Festes de la Música Catalana signat per Josep M. Folch i Torres³⁰ i també s'hi publiquen els discursos dels presidents honorífics: Felip Pedrell,³¹ Antoni Nicolau,³² Claudi Martínez Imbert,³³ Joan Manen³⁴ i Lluís Romeu;³⁵ les memòries dels

24. Josep CRIVILLÉ I BARGALLÓ, «L'Orfeó Català i les Festes de la Música Catalana», a *El cançoner...*, 2005, p. 56.

25. Nota sobre aquest text fundacional.

26. Lluís MILLET, «Per què?», RMC, núm. 1 (gener 1904).

27. RMC, núm. 2 (1904), 12 (1905), 23 (1906), 35 (1907), 66 (1910), 131 (1914), 145 (1916) [el concurs d'aquest any va ser dedicat exclusivament a la cançó popular, en la celebració del 25è aniversari de l'Orfeó Català], 182-183 (1919) i 212 (1921).

28. RMC, núm. 4, 5, 15, 26, 73, 216 i 218.

29. RMC, núm. 6, 28, 43, 76-77, 193 a 197 i 220-222.

30. RMC, núm. 7 i 17 (aquí hi escriu un editorial de la revista).

31. RMC, núm. 18.

32. RMC, núm. 30 i 53.

33. RMC, núm. 85.

34. RMC, núm. 143.

35. RMC, núm. 198-201.

diferents concursos llegides pel secretari de la Festa de la Música, el qual va ser Lluís Millet, la primera vegada,³⁶ i la resta, Francesc Pujol,³⁷ i els discursos de gràcies fets per Joaquim Cabot i Rovira³⁸ i per Eduard López Chávarri.³⁹ Hi ha, a més, ressenyes de les Festes⁴⁰ i notícies vinculades a reculls de ballets i danses populars catalanes, així com de cançons i tonades tradicionals.⁴¹

L'impacte d'aquestes Festes de la Música es va fer sentir en altres indrets dels Països Catalans i més enllà de les nostres fronteres, i serví de model per a organitzar-ne de semblants. Així, doncs, es va celebrar la Festa de la Música de Mallorca, en el cartell de premis de la qual n'hi havia un de 250 ptes. a la col·lecció de cançons populars de Mallorca més important, i un altre per a ballets populars de la mateixa illa (RMC, núm. 258-262, juny-octubre 1925). El veredictes va sortir publicat un any després (RMC, núm. 269-271, maig-juliol 1926). Només se'n va fer una edició.

De la mateixa manera, es va organitzar un festival de música occitana i catalana a Tolosa del Llenguadoc (RMC, núm. 223, juliol 1922).

1.1.4.2. Altres premis

Al número 188-192 de la RMC, d'agost-desembre de 1919, hi apareix un article del patrici Rafael Patxot i Jubert sobre el seu pare, Eusebi Patxot i Llagostera, on fa una evocació de la biografia d'aquest últim. Aquest article significarà l'entrada a escena del seu autor en l'àmbit musical de l'Orfeó Català. És un personatge que esdevindrà un gran mecenes de la cultura catalana, gràcies al qual s'engegaran projectes importantíssims, com ara l'Obra del Cançoner Popular de Catalunya,⁴² l'Estudi de la Masia Catalana,⁴³ la publicació de les cròniques catalanes,⁴⁴ el Premi als Jocs Florals (1921) al

36. RMC, núm. 30.

37. RMC, núm. 53, 85, 143 i 198-201.

38. RMC, núm. 30 i 53.

39. RMC, núm. 85.

40. RMC, núm. 29, 82, 85 i 159.

41. RMC, núm. 156 i 159.

42. Arxiu dipositat des del 1991 al monestir de Montserrat, el qual n'ha esdevingut propietari a tots els efectes.

43. Arxiu dipositat al Centre Excursionista de Catalunya.

44. Només es va publicar la *Gesta comitum Barcinonensium* per manca de temps.

millor llibre de prosa literària escrit en català,⁴⁵ els estudis meteorològics, etc.⁴⁶ Pel que fa a la música, a més, institueix uns premis de composició a fi d'estimular la creativitat en molts i variats gèneres musicals, entre els quals no hi manquen, per exemple, les glosses de cançons o ballets populars,⁴⁷ ni les cançons populars catalanes harmonitzades per a cor mixt.⁴⁸ Aquests premis porten, l'un, el nom del seu pare: Premi Musical Eusebi Patxot i Llagostera, del qual es fa la proclamació i es dicta el reglament ja al mateix núm. 188-192 de la revista; i l'altre porta el nom de la seva cunyada: Premi Literari de la Fundació Concepció Rabell i Cibils Vda. Romaguera, i se'n dóna notícia un any més tard.⁴⁹

Els concursants havien d'ésser fills de terres de llengua catalana o tenir-hi un mínim de deu anys de residència. D'entre els guanyadors dels premis, recordem Eduard Toldrà, el jesuïta Antoni Massana, Joan Llongueras, Vicenç M. de Gibert, Manuel Blancafort i Joaquim Serra.⁵⁰

Del Premi Eusebi Patxot i Llagostera se'n varen fer vuit edicions i dels concursos musicals de la Fundació Concepció Rabell i Cibils se'n varen fer catorze. D'altra banda, es va arribar a anunciar el cartell corresponent a la quinzena edició, el 1936, però les circumstàncies de guerra n'impediren la realització.⁵¹

El novembre del 1921, a la RMC (núm. 215), Antoni M. Marcet, abat de Montserrat, va presentar la convocatòria d'un concurs musical per a la composició d'una salve montserratina, el veredictes del qual es va notificar a la RMC del gener del 1922 (núm. 217).⁵²

45. Era un premi bianual d'obres ja publicades. Com a autors premiats hi trobem, entre d'altres, Prudenci Bertrana, Josep Roig i Raventós, Llorenç Ribes, Carles Riba, Joan Puig i Ferrater, Josep M. Milla-Raurell, Lluís Nicolau d'Olivera i Josep Pla.

46. Per a més informació vegeu JOAQUIM MALUQUER I SOSTRES, *Rafael Patxot i Jubert, mecenes i científic*, Barcelona, Pòrtic, 1994.

47. RMC, núm. 204 (1920).

48. RMC, núm. 294 (1928).

49. RMC, núm. 193 a 197 (1920).

50. JOAQUIM MALUQUER I SOSTRES, *Rafael Patxot i Jubert, mecenes i científic*, Barcelona, Pòrtic, 1994, p. 52.

51. A la RMC hi ha una informació puntual, any rere any, de les convocatòries d'aquests premis, dels seus cartells, de com arribaven les composicions i dels veredictes corresponents.

52. «Premi de 200 pessetes en metàl·lic; o una estàtua de la Madona de Montserrat. S'adjudica a la

Finalment, l'any 1925 (RMC, núm. 263-264) hi ha la convocatòria d'un primer concurs per a l'adjudicació del Premi Sant Jordi (1926). El cartell és el següent:

La millor sardana per a cobla / La millor sardana per a dues cobles / La millor sardana «lliure» per a gran orquestra / La millor glossa, per a cobla, d'una cançó popular catalana / La millor glossa, per a cobla, d'una tonada de ballet popular català.

1.1.5. L'Obra del Cançoner Popular de Catalunya

L'Obra del Cançoner Popular de Catalunya (OCPC) és el projecte més gran i ambiciós que hi ha hagut a Catalunya i, per extensió, als Països Catalans, de recollecció de la cançó tradicional, la música instrumental popular i el llegendari. Es va fer sota el mecenatge de Rafael Patxot i Jubert i en la seva realització va aplegar els musicòlegs, lingüistes i folkloristes més reconeguts del moment. El projecte es va iniciar l'any 1921 i es va donar oficialment per acabat l'any 1936 a causa de les circumstàncies de la Guerra Civil. Rafael Patxot va confiar l'organització d'aquesta empresa als músics de l'Orfeó Català; concretament, Francesc Pujol en fou el director, però jurídicament i econòmicament depenia de la Fundació Concepció Rabell i Cibils Vda. Romaguera. L'àmbit geogràfic d'acció d'aquest projecte va abastar totes les terres de parla catalana, des del Rosselló fins a Alacant, passant pel Principat de Catalunya, l'Alguer (illa de Sardenya) i les Illes Balears. Fou la culminació de moltes de les empreses de recollecció d'aquest patrimoni musical que s'havien dut a terme des del 1841, a les quals l'Orfeó Català, amb les seves Festes de la Música Catalana, havia contribuït especialment. Els materials de què consta aquest arxiu procedeixen de tres fonts: els cooperadors, els concursos i les missions de camp. El conjunt de tots aquests materials constitueix un corpus de 158.000 documents,⁵³ que, després de patir moltes vicissituds —entre elles l'estada de prop de quaranta anys a Suïssa—, varen tornar de manera gradual a Catalunya a partir del 1991 i varen ser dipositats al monestir de Montserrat.

composició núm. 10, que porta el lema: *Guiiau-nos cap al Cel*. Es concedeix un segon premi de 150 pessetes a la composició núm. 14, lema: *A la Patrona nostra* amb el subtítol *Causa nostrae laetitiae ora pro nobis*.

53. Després de l'arribada des de Suïssa, durant l'any 2008, dels darrers materials del Fons Patxot —especialment del llegendari—, encara no digitalitzats, es pot especular que hi ha un nombre aproximat de dos-cents mil documents.

La primera deixa va ser la més voluminosa i important, però fins al 2008 l'arxiu de l'Obra del Cançoner Popular de Catalunya ha anat rebent un degoteig de donacions per part de la família Patxot.⁵⁴

La *Revista Musical Catalana* es va fer ressò de tot aquest projecte i regularment donava notícia de com es desenvolupava. L'any 1921 (RMC, núm. 215) Rafael Patxot i Jubert hi publica un primer article amb el títol «El Cançoner Popular de Catalunya», que és una crida a iniciar aquesta gran recerca, crida que és contestada per Lluís Millet acceptant aquest repte, en el mateix número. A partir d'aquí, hi trobem aquestes aportacions:

- Crònica de la sessió inaugural de l'OCPC (RMC, núm. 217, gener 1922).
- Breu crònica de la comanda de tirar endavant el projecte de l'OCPC dins la memòria de 1921 (RMC, núm. 218, febrer 1922).
- Circular proclama de l'OCPC. Normes generals per a la recollida de cançons (RMC, núm. 218, febrer 1922).
- Concursos del Cançoner Popular de Catalunya:
 - a) Cartell de premis (RMC, núm. 220-222, abril-juny 1922). Llista de reculls presentats al concurs del 1922 (RMC, núm. 230, febrer 1923). Veredicte del concurs del 1922 (RMC, núm. 232-233, abril-maig 1923). Autors premiats en el concurs del 1922 (RMC, núm. 238, octubre 1923).
 - b) Cartell de premis (RMC, núm. 245-246, maig-juny 1924). Normes generals per a la recollida de cançons i de tota mena de música popular (ídem). Llista de reculls rebuts al concurs del 1924 (RMC, núm. 253, gener 1925). Veredicte del concurs del 1924 (RMC, núm. 256, abril 1925). Premi, número i títol dels reculls, nom i residència dels autors del concurs del 1924 (RMC, núm. 258-262, juny-octubre 1925).
- Missions de recerca. Crida a col·laborar en la recollecció (RMC, núm. 223, juliol 1922).
- Crònica dels primers resultats de les missions de recerca (RMC, núm. 225-226, setembre-octubre 1922).

54. Per a més informació vegeu els següents articles de Josep MASSOT I MUNTANER: «L'Obra del Cançoner Popular de Catalunya», a *El cançoner popular català (1841-1936)*, Barcelona, Generalitat de Catalunya, Departament de Cultura, 2005; «L'Obra del Cançoner Popular de Catalunya, avui», a *Llengua & Literatura*, núm. 5 (1992-1993), p. 739-751, reprès al llibre *Semblances i comentaris*, Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1999, p. 257-276; «Rafael Patxot i Jubert i l'Obra del Cançoner Popular de Catalunya», a *Escriptors i erudits contemporanis: Quarta sèrie*, Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2004, p. 107-137.

—Crònica del primer any del projecte. Memòria de l'any 1922 feta per Pasqual Boada (RMC, núm. 231, març 1923).

—Crònica de les tasques realitzades per l'OCPC (RMC, núm. 239, novembre 1923).

—Crònica del *regraciament* (sic) al donatiu Aguiló fet a l'OCPC.

—Memòria de l'any 1923 llegida per Pasqual Boada, on hi ha una referència important a l'OCPC (RMC, núm. 243, març 1924).

—Crònica de les missions de recerca de l'OCPC (RMC, núm. 251, novembre 1924).

—A la memòria de l'any 1924 llegida per Pasqual Boada hi ha un apartat dedicat a l'OCPC (RMC, núm. 255, març 1925).

—Presentació del volum I, fascicle I, de «Materials» de l'OCPC (RMC, núm. 272-273, agost-setembre 1926).

—Crònica de les missions de recerca del 1926 (RMC, núm. 275-276, novembre-desembre 1926).

—Crònica de les missions de recerca del 1927 (RMC, núm. 285-286, setembre-novembre 1927).

—Presentació en forma d'article del volum II de «Materials» de l'OCPC feta per Lluís Millet al llarg de tres números de la revista. En aquest volum hi ha estudis monogràfics de Francesc Pujol i de mossèn Francesc Baldelló (RMC, núm. 310, octubre 1929; RMC, núm. 311, novembre 1929; RMC, núm. 312, desembre 1929).

—Presentació en forma d'article del volum III de «Materials» de l'OCPC feta per Lluís Millet (RMC, núm. 333, setembre 1931).

—*Cançoner popular religiós de Catalunya*, notícia i crida a aportar materials feta per mossèn Francesc Baldelló (RMC, núm. 366, juny 1934).

—Missió de l'OCPC a les comarques de Ribes i de la Cerdanya. Memòria de camp feta per Joan Tomàs (RMC, núm. 384, desembre 1935).

—«L'Obra del Cançoner Popular de Catalunya», article de Francesc Pujol sobre les grans expectatives que hi havia en aquesta empresa (RMC, núm. 388, abril 1936).

1.1.6. Conferències, congressos, notícies i cròniques, concerts i homenatges

L'afany divulgador dels músics de l'Orfeó Català els portà a donar nombroses conferències sobre temes diversos relacionats amb la música, entre els quals no hi mancà la temàtica vinculada a la cançó tradicional i la música popular. També fou notable

la seva participació en congressos nacionals i internacionals a través de ponències i comunicacions. Aquí és on deixaven constància del nivell que havien assolit al nostre país els treballs de recerca etnomusicològica. Especialment importants són el III Congrés de la Societat Internacional de Musicologia i el XV Festival de la Societat Internacional per a la Música Contemporània, que se celebraren simultàniament a Barcelona l'any 1936. Malauradament, la Guerra Civil havia d'acabar amb aquesta gran empenya i florida de realitzacions que tant la musicologia com l'etnomusicologia havien aconseguit al llarg de tants anys i esforços.

Per la seva banda, la RMC feia d'element aglutinador de totes aquestes inquietuds i anava publicant les conferències, els parlaments, les ponències i les comunicacions que es pronunciaven en diferents institucions del país. Era una manera de difondre aquells continguts i de donar fe de les activitats realitzades.

1.1.6.1. Conferències

Troblem la ressenya o el text de les següents conferències:

— En primer lloc, cal consignar la crònica d'un cicle de set conferències pronunciades per Felip Pedrell a Estudis Universitaris Catalans amb el títol: «Història musical i ètnica de la cançó popular» (RMC, núm. 63, abril 1909).

— «El cant del poble en les festes de l'Església», conferència llegida per Lluís Millet al Congrés de Litúrgia celebrat a Montserrat (RMC, núm. 140, agost 1915).

— «La cançó popular catalana», conferència que el mestre Lluís Millet donà a la Sala Mozart de Barcelona (RMC, núm. 168, desembre 1917).

— «De la nostra cançó popular», parlament llegit per Joan Llongueras a la primera audició pública de cançons populars catalanes a l'Ateneu Enciclopèdic Popular (RMC, núm. 184-185, abril-maig 1919).

— Parlament preliminar de Vicenç M. de Gibert a l'audició de cançons populars catalanes celebrada a l'Ateneu Enciclopèdic Popular (RMC, núm. 220-222, abril-juny 1922).

— «Concomitàncies de la cançó popular catalana amb la d'altres països», conferència donada per Josep Barberà a l'Orfeó Gracienc el 15 d'abril de l'any 1923 (una primera part es publicà el setembre del 1923, al núm. 237 de la RMC, i una segona part l'octubre del mateix any, al núm. 238).

— «La música i la intel·ligència i el popularisme en la música», conferència llegida per Francesc Pujol al Palau de la Música Catalana el 21 de maig de 1929, contestant a J. Farran i Mayoral (RMC, núm. 306, juny 1929).

— «La cançó popular basca», dins un curs de conferències musicals a la Universitat de Barcelona impartit pel pare José Antonio de Donostia. Notícia donada per Joan Salvat (RMC, núm. 313, gener 1930).

— «El vol d'una cançó», conferència donada per Francesc Pujol al Palau de la Música Catalana el 17 de novembre de 1929 amb la col·laboració d'Andreu Fornells de Sayós (soprano), Joan Sayós (baríton) i Joan Gibert Camins (pianista) (RMC, núm. 314, febrer 1930).⁵⁵

— «El sac de gemecs», crònica de la conferència donada per Joan Amades al Palau de la Música Catalana amb motiu de l'exposició sobre la cornamusa (RMC, núm. 336, desembre 1931).

— «La música en el nostre Renaixement», conferència llegida per Lluís Millet en la sessió que, organitzada per Palestra, va efectuar-se al Palau de la Música Catalana. Hi apareix la recerca del cançoner (RMC, núm. 356, agost 1933).

1.1.6.2. Congressos

Quant a la participació en congressos a la RMC, hi ha referenciats els següents parlaments, els quals tenen a veure amb la cançó popular o l'etnomusicologia:

— Crònica del Congrès Internacional de Cant Gregorià d'Estrasburg (RMC, núm. 19, juliol 1905).

— «El congrés litúrgic de Montserrat», per Vicenç M. de Gibert (RMC, núm. 140, agost 1915).

— «Conclusions musicals de la Secció de Gregorianisme i popularització litúrgica del Congrès Litúrgic de Montserrat» (RMC, núm. 140, agost 1915).⁵⁶

— «El centenari de Beethoven. La cançó popular i l'art coral a Catalunya», comunicacions llegides per Lluís Millet, Francesc Pujol i mossèn Higiní Anglès al Congrès Internacional d'Història de la Música de Viena (RMC, núm. 281-284, maig-agost 1927).

55. La importància i l'extensió d'aquesta conferència foren grans, i per això se'n va fer la reproducció a la *Revista* al llarg de sis números del mateix any 1930: núm. 315 (març), núm. 316 (abril), núm. 317 (maig), núm. 319 (juliol) i núm. 321 (setembre).

56. He seleccionat la notícia d'aquest Congrès Litúrgic perquè dedicà una atenció especial al cant popular religiós (vegeu a l'apartat anterior la referència de la conferència de Lluís Millet en aquest congrés).

— Una atenció especial es mereix la celebració a Barcelona del III Congrés de la Societat Internacional de Musicologia. La RMC hi dedica els següents espais:

- a) Notícia de la propera celebració d'aquest congrés, així com del XIV Festival de la Societat Internacional per a la Música Contemporània (RMC, núm. 385, gener 1936).
- b) Anunci del contingut d'aquest congrés (RMC, núm. 386, febrer 1936).
- c) «El pròxim Congrés de Musicologia», article de Francesc Pujol (RMC, núm. 387, març 1936).
- d) Anunci de les dates del III Congrés de la SIM: Barcelona, 18-25 d'abril de 1936.
- e) Noves comunicacions del III Congrés Internacional de Musicologia de Barcelona (RMC, núm. 388, abril 1936).
- f) Article crònica de Joan Salvat sobre el desenvolupament del III Congrés Internacional de Musicologia de Barcelona (RMC, núm. 389, maig 1936).

1.1.6.3. Notícies i cròniques

— «El comte Arnau» (Maragall/Pedrell), notícia sobre aquesta obra amb motiu del Festival Líric Popular (RMC, núm. 3, març 1904).

— Recital de cançons originals dels compositors Cumellas i Gibert. Crònica del recital (RMC, núm. 32).

— Crònica de la visita de la rondalla gallega «Airinhos da miña terra» (RMC, núm. 42).

— Crònica d'una festa de balls populars (RMC, núm. 62).

— «L'Arxiu d'Etnografia i Folklore de Catalunya», notícia amb motiu de rebre el primer plec d'«Estudis i Materials» (RMC, núm. 164-165, agost-setembre 1917).

— Crònica de la primera audició pública de cançons populars catalanes organitzada per l'Esbart Folkloric de l'Ateneu Enciclopèdic Popular en el si d'aquesta entitat (RMC, núm. 181-183, gener-març 1919).

— Crònica de la segona tanda (audició) de cançons populars recollides per l'Esbart Folkloric de l'Ateneu Enciclopèdic Popular, feta en el si d'aquesta entitat (RMC, núm. 184-185, abril-maig 1919).

— Crònica d'una sessió de cançó popular a l'Ateneu Enciclopèdic Popular (RMC, núm. 229, gener 1923).⁵⁷

57. L'Ateneu Enciclopèdic Popular fou una entitat molt sensible al fet de la cançó popular. Al

— Audició pública de cançons populars catalanes a l'Ateneu Enciclopèdic Popular. Ressenya de la que va comentar Apel·les Mestres, amb exemples musicals proposats per Joan Tomàs (RMC, núm. 255, març 1925).

— Notícia o nova no signada: «A propòsit del *Cancionero* d'en Pedrell» (RMC, núm. 236, agost 1923).

— Nova música catalana: «*El giravolt de maig* d'Eduard Toldrà», crònica de la seva estrena feta per Lluís Millet (RMC, núm. 299, novembre 1928).

— Notícia sobre el curset de cançons populars catalanes impartit pel mestre Ezequiel Martín a l'Ateneu Enciclopèdic Popular (RMC, núm. 328, abril 1931).

— Exposició iconogràfica sobre la cornamusa (sac de gemecs) al vestíbul de l'Orfeó Català. Crònica de la inauguració i de la valoració popular (RMC, núm. 336, desembre 1931).

1.1.6.4. Concerts i homenatges

Un dels objectius de la creació de l'Orfeó Català, com ja s'ha dit, va ser interpretar coralment la cançó tradicional catalana, aquella cançó que abans havia estat objecte de recerca de camp i motiu de creació i harmonització per part dels compositors estimulats per les Festes de la Música Catalana. Per tant, com a finalitat última, aquestes cançons havien de ser interpretades i donades a conèixer a una societat cada cop més amarada de sentit identificatiu nacional, s'havien de tornar al poble. Així ho féu l'Orfeó Català i totes les entitats corals que, a imitació d'aquesta, es crearen a tot el territori català.

A la RMC hi ha molta informació sobre el concerts que feia l'Orfeó Català i la relació que es mantenia amb el moviment orfeònic. Però, davant la impossibilitat de parlar de tots els concerts —no és l'objectiu d'aquest article—, crec que si més no s'ha de fer referència a un que, des del seu inici, es convertirà en emblemàtic: el concert del dia de Sant Esteve, que tindrà durant uns anys el seu desdoblament amb el de Cap d'Any. Serà —i de fet encara és— una ocasió per a interpretar i donar a conèixer especialment el repertori popular català nadalenc amb noves harmonitzacions. La

butlletí de la secció d'excursions, si més no, des del 1917, s'hi publicava una cançó popular acompanyada d'una il·lustració. Per les sessions d'audició de cançó popular hi passaren insignes mestres vinculats o no a l'Orfeó Català. Entre ells cal assenyalar especialment el mestre Joan Tomàs.

RMC dóna una informació especial sobre aquests concerts, des del seu inici,⁵⁸ com si realment aquests concerts fossin un moment significatiu de la vida de l'Orfeó Català, un retrobament emotiu amb el seu públic compartint l'alegria íntima de les festes nadalenques.

La RMC també dedica números i articles a homenatjar compositors tant catalans com de fora amb motiu d'aniversaris o de defuncions, els quals han significat una aportació especial a la història de la música. Quant a músics catalans, hi trobem els següents homenatges:

— A Felip Pedrell:

- «El mestre Pedrell. En els vuitanta anys de la seva vida. L'homenatge somniat», per Vicenç M. de Gibert. Hi ha una ressenya de la seva obra literària (RMC, núm. 208-210, abril-juny 1921).

- «Homenatge del mestre Pedrell a Tortosa», crònica (RMC, núm. 95).

- Número sencer d'homenatge a Felip Pedrell amb motiu de la seva mort (RMC, núm. 225-226).

— A Enric Morera: RMC, núm. 215 (novembre 1921).⁵⁹

— A Josep Ventura: «Un monument per en Josep Ventura», notícia i propaganda per a subscriure's (RMC, núm. 227).

1.2. Comentari final sobre la primera època

És evident que l'etnomusicologia, i tot el que representa, té un pes important en aquesta primera època de la RMC. A redós d'aquesta publicació s'hi van aplegant o simplement van apareixent, amb més o menys intensitat, tota una generació de musicòlegs i etnomusicòlegs, els quals seran punts de referència importants per a les generacions de postguerra i del darrer terç del segle xx. Tenim el cas de Felip Pedrell, que esdevingué mestre de mestres, amb una presència notable i decisiva en els primers anys de recorregut de la RMC. Aquesta serà la plataforma per donar a conèixer

58. La primera notícia d'aquest concert apareix a la RMC el gener del 1929 (núm. 301). El primer concert de Sant Esteve, per tant, se celebrà el desembre del 1928.

59. Enric Morera no era un músic de l'Orfeó Català, més aviat es trobava en la posició contrària, amb una actitud política més a l'esquerra de Lluís Millet. De tota manera, la *Revista*, i per tant, també Lluís Millet, valorava molt l'aportació que Morera havia fet amb les seves composicions corals (sardanes, especialment), on cercava una veritable identificació i llenguatge nacionals.

els seus estudis sobre els músics catalans antics (del segle XVI al XVIII), com també ho serà per difondre les seves obres, tant teòriques o de recerca (com és el cas del *Cancionero*) com de divulgació del seu pensament (conferències). D'altra banda, Lluís Millet és omnipresent en tot aquest període de la revista, és l'ànima del projecte, el «visionari» de l'empresa global, i, per tant, fa també la seva aportació en l'àmbit de la musicologia i de l'etnomusicologia (articles, ressenyes, conferències, congressos, etc.); és com el qui empeny a participar-hi però també polemitza amb altres mentalitats diferents de la seva. Així mateix, hi ha un personatge importantíssim que a causa de la seva discreció pot semblar de poc relleu: Francesc Pujol, el qual, més enllà de les seves tasques directives, és el cervell (o el cap endreçat) d'una gran part de les activitats que es duen a terme des de l'Orfeó Català. En el terreny de la musicologia és el qui dona la mida de l'excel·lència, serà el director de l'OCPC i és l'home de confiança de Rafael Patxot. Ell també participa en aquest gran projecte, ni que sigui transcrivint documents musicals dipositats a l'oficina de l'OCPC. La seva aportació en articles, conferències i presència a congressos és decisiva. És d'aquelles figures que, com més temps passa i més es coneix en profunditat la seva «obra», més es valora. Creiem que encara no se li ha fet la justícia històrica que es mereix. Altres músics que destaquen per la seva aportació etnomusicològica o per les seves activitats són: Joan Llongueras, que més enllà de la seva dedicació a la pedagogia i rítmica musicals farà també una incursió en el cançoner popular, especialment en el repertori nadalenc; Francesc Baldelló, el qual investigará sobre la música dels nostres romanços però també posará atenció en el cant popular religiós; Josep Subirà, que des de Madrid farà una aportació constant a la RMC no solament com a corresponsal sinó també com a estudiós de la presència catalana dins el conjunt de la música hispànica; Eduard López Chávarri, que és el representant qualificat i prestigiós del País Valencià a la RMC, les composicions del qual estan amarades de l'arrel popular que ell coneixia en profunditat. Així mateix, fan aportacions Mn. Lluís Romeu, Joaquim Pecanins, Antoni Insenser, Gabriel Castellà i Raich, Vicenç Maria de Gibert, Joan Salvat, Josep Cumellas i Ribó, José Antonio de Donostia, Henri Collet, Josep Barberà, Joan Tomàs, Mn. Higiní Anglès i Ezequiel Martín. Finalment, també els folkloristes o etnòlegs Joan Amades (amb la seva aportació sobre l'instrument popular de la cornamusa o sac de gemecs) i Rossend Serra i Pagès, el qual aporta el punt de vista de la importància dels cançoners comarcals i locals.

Hi ha, nogensmenys, una evolució de l'estètica musical nacionalista. Es tenen en compte i s'analitzen d'entrada els punts de vista de l'anomenat *primer nacionalisme musical*, d'obediència romàntica: Chopin, Liszt, Smetana, Pedrell i els seus deixebles (Albé-

niz, Granados...), Morera, Alió, etc., per arribar, a través de les Festes de la Música Catalana amb els seus premis i també des dels paràmetres teòrics de l'OCPC, a una nova visió estètica i musicològica que tant vincula l'arrel popular com els nous llenguatges musicals vinguts d'Europa. Els postulats, quant a la recerca, de Bela Bartók i Zoltan Kodaly aporten, finalment i de manera indirecta, una nova mirada envers l'etnomusicologia.

2. La represa

Tal com ara s'autodefineix la publicació al web del Palau de la Música Catalana (<http://www.palaumusica.org/ElPalau/RevistaMusicalCatalana>), la *Revista Musical Catalana* (entre el novembre del 1990 i l'abril del 2006, *Catalunya Música - Revista Musical Catalana*) és una publicació mensual en llengua catalana amb continguts referents a la música clàssica en tota la seva extensió: música simfònica, coral i òpera —que dedica una atenció especial a la producció musical de compositors catalans—, i amb informacions sobre ballet, jazz, festivals musicals i música popular i tradicional. La informació es tradueix en reportatges, entrevistes, crítiques, articles i monogràfics especials en cada número, tot copsant l'actualitat musical a Catalunya i, eventualment, en altres focus d'interès rellevant per a la música clàssica. Tota la informació s'ofereix de manera entenedora per al gran públic lector.

Atès aquest caràcter generalista, amb un èmfasi especial en la música clàssica, hom constata que, de les aportacions etnomusicològiques de la *Revista*, n'hi ha menys que tenen un caràcter especialitzat i, doncs, hi predominen els articles de divulgació. Tanmateix, el fet que la *Revista* compti amb un ampli ventall de col·laboradors i que esdevingui una eina pedagògica útil, atès el caràcter divulgatiu de molts dels monogràfics publicats, ha fet que l'etnomusicologia hi hagi tingut cabuda. Ara per ara, aquesta publicació és l'única del seu gènere en llengua catalana, però la florida de publicacions periòdiques especialitzades ha possibilitat que les aportacions etnomusicològiques es trobin esparses en altres fonts hemerogràfiques.

La *Revista Musical Catalana* reneix l'any 1984 (hereva de la primera època del butlletí de l'Orfeó Català, que es publicà entre el 1904 i el 1936). Aquesta segona etapa comprèn fins ara tres èpoques noves i diferents: la segona època, editada pel Consorci del Palau de la Música Catalana, donà pas a la tercera època el novembre del 1990 en associar-se amb l'emissora Catalunya Música, fins a l'abril del 2006. Després d'aquesta

fructífera col·laboració, que va durar setze anys, el maig del 2006 es recupera la capçalera original, *Revista Musical Catalana*, tot donant pas a la quarta època i a una nova imatge. L'any 2004 se celebrà el vintè aniversari de la publicació i es commemorà el centenari de la primera època. També, des del 2006, la *Revista* publica, en una separata indissociable de la resta però amb paginació diferent, la revista de l'Escola Superior de Música de Catalunya (ESMUC).

2.1. *Segona època (1984-1990): la represa de la Revista Musical Catalana*

2.1.1. Balanços i reivindicacions

La *Revista* publica a l'inici del 1986 un ampli dossier intitulat «Etnomusicologia», que és, de fet, la primera aportació significativa a aquest àmbit, amb articles de Josep Crivillé, Mihály Ittzés, Jaume Ayats, Pere Artís i Santi Riera.⁶⁰ A l'article introductori, el professor Crivillé, després de fer referència a conceptes generals i d'un repàs a l'evolució d'aquesta ciència, es dol de l'acció inconclusa de l'Obra del Cançoner Popular de Catalunya i planteja la necessitat de constituir a Catalunya allò que en altres centres de cultura importants del món ja tenen: un departament que, amb miraments musicològics científics i museològics, en salvaguardi i n'estudiï el passat sonor mitjançant la recopilació, l'arxiu, l'estudi i l'edició discogràfica d'aquells documents de cultura:

Seria bo que la nostra Administració nacional prengué la iniciativa de potenciar i facilitar el treball de recollecció d'aquells materials que encara sigui possible de salvar. Ben aviat seran perduts inexorablement. En aquest sentit, s'imposa un arxiu fonogràfic d'amplis miraments museològics i científics. [...]

Esperem que aviat sigui factible de poder-ne conjuminar els esforços, les voluntats i coneixements, i que tant les persones com les institucions nostres, de mostrada sensibilitat per a tots els fets d'identitat cultural i ètnica, siguin amatents a aquest toc d'alerta.

Una altra de les primeres visions panoràmiques, que coincideix amb Crivillé sobre l'estat de la qüestió de les recerques etnomusicològiques als Països Catalans, és la

60. Vegeu el dossier temàtic «Etnomusicologia», RMC, núm. 15 (gener 1986), p. 12-39.

que la *Revista* publica a mitjan del mateix any 1986, a cura de Gabriel Ferré, Salvador Rebés i Isabel Ruiz, que fan un repàs dels treballs de recopilació més recents i, alhora, fan una crida a la coordinació i a la dinamització:

En el futur, s'imposa la necessitat d'una coordinació dels actuals esforços dispersos pel que fa a la recopilació i la recerca. Es tracta, potser, de l'últim intent de recollecció en el qual cal atorgar una especial atenció a les zones encara no gens o poc estudiades. Aquest patrimoni musical i cultural nostre demana ésser arxivat i editat amb rigor i respecte. I el suport institucional ha de ser generós i responsable.

Però també és interessant que tots aquests materials no esdevinguin només documents museogràfics a catalogar i estudiar. La seva difusió i revitalització s'han de fer en casos factibles i amb criteris allunyats de la folklorització esterilitzant, nostàlgica i falsament espectacular. La potenciació de la realitat viva dels sonadors populars pot esdevenir un factor de dinamització cultural amb infinites possibilitats. Val la pena aprofitar el seu potencial desinhibidor i participatiu, identificatiu i alliberador.⁶¹

Hi ha plantejades, doncs, dues qüestions: d'una banda, la necessitat de recopilació, estudi i difusió del patrimoni etnomusicològic català, i d'altra banda, la recuperació i la potenciació de la realitat viva de la música associada a la festa i al ritual. I la veritat és que des de diverses iniciatives populars però també institucionals s'ha anat donant resposta a aquestes reivindicacions. Pel que fa a la primera qüestió, cal distingir les iniciatives que s'han dut a terme en l'àmbit del Principat de Catalunya, del País Valencià i a les Illes Balears. A Catalunya, la Fonoteca de Música Tradicional Catalana, dirigida pel professor Josep Crivillé, ha representat l'assoliment institucional de la necessitat de recopilació, estudi i divulgació del patrimoni etnomusicològic.⁶² Pel que fa al País Valencià, la col·lecció «Fonoteca de Materials (Recopilació Sonora de Música Tradicional Valenciana)», dirigida per Vicent Torrent, és una fita institucional atès que és un fons editat per la Conselleria de Cultura, Educació i Ciència de la Generalitat Valenciana: des de l'any 1988, ha publicat, amb documents sonors i l'estudi corres-

61. Gabriel FERRÉ, Salvador REBÉS i Isabel RUIZ, «Cançó i música tradicionals als Països Catalans, avui», *RMC*, núm. 20 (juny 1986), p. 5-7.

62. Vegeu Josep CRIVILLÉ i Ramon VILAR, «La Fonoteca de Música Tradicional Catalana com a eina per conservar i difondre el patrimoni etnomusical», *Revista d'Etnologia de Catalunya*, núm. 3 (juliol 1993), p. 80-87.

ponent, uns vint-i-un volums.⁶³ A les Illes Balears i les Pitiüses, en canvi, no ha quallat, malauradament, cap iniciativa oficial de recopilació i d'edició documentada.

Quant a la segona qüestió, una de les iniciatives revitalitzadores per a la incorporació de nous sonadors per als vells instruments és l'Aula de Música Tradicional i Popular (AMTP), que és un programa formatiu que té la intenció de fixar i unificar els criteris per a l'aprenentatge de la música tradicional i dels seus instruments. Els cursos de l'AMTP ofereixen les eines necessàries per a la formació artística i per al coneixement del context en el qual es desenvolupa la feina del músic. L'AMTP té centres a Barcelona, Figueres, Lleida, Tortosa i Vila-seca. Els alumnes obtenen els certificats d'instrumentista tradicional, mestre instrumentista tradicional i especialista atorgats pel Departament de Cultura i Mitjans de Comunicació de la Generalitat de Catalunya. A més de la formació continuada, l'AMTP organitza tot un seguit d'activitats extraordinàries que pretenen donar a conèixer aspectes més concrets de la música tradicional i aprofundir-hi. Al País Valencià i a les Illes, la revitalització també ha estat significativa.⁶⁴

Un balanç de la nova situació generada per la posada en marxa d'iniciatives institucionals és el que descriu Josep Crivillé des de la *Revista de Catalunya* l'any 1988:

L'escassa discografia existent és marcada per finalitats divulgatives. Ultra l'interès dels pocs documents testimonials que es poden trobar editats, manca encara un tipus d'acció autènticament científica que ens porti unes notícies més acadèmiques que no aquelles estereotipades pel mercat. [...] El Centre de Documentació i Recerca de la Cultura Tradicional i Popular ha portat a terme diverses accions i programes de recerca. Pel que fa a l'interès etnomusicològic podem assenyalar el *Nomenclàtor de la dansa popular de Catalunya*, programa coordinat per Manuel Cubeles i Solé, i, de creació recent (octubre de 1987), la Fonoteca de Música Tradicional Catalana. L'equip que desenvolupa aquest programa és dirigit per mi mateix. Les principals motivacions d'aquesta iniciativa són la recollecció de documents sonors referits al nostre fet musical de vida secular i els popularitzats, la seva conservació museològica i la publicació dels enregistraments en edició seleccionada des de l'angle de la recerca etnomusicològica.⁶⁵

63. Vegeu-ne una ressenya, signada per Biel Ferré, intitulada «Edició de diverses peces del cant d'estil valencià», RMC, núm. 168 (octubre 1998), p. 58.

64. Vegeu també Biel Ferrer, «L'Aula de Sons de Reus: un bon exemple d'escola de música tradicional», RMC, núm. 217 (novembre 2002), p. 16.

65. Josep Crivillé i BARGALLÓ, «L'Etnomusicologia a Catalunya», *Revista de Catalunya*, núm. 21 (juliol-agost 1988), p. 79-90.

Feliçment, entre altres qüestions d'interès, la *Revista Musical Catalana* es farà ressò de les successives èpoques editorials de les dues empreses etnomusicològiques més importants dels Països Catalans: l'edició dels materials inèdits de l'Obra del Cançoner Popular⁶⁶ i la publicació dels volums de la Fonoteca de Música Tradicional Catalana.⁶⁷ El format habitual per a donar-ne notícia ha estat la ressenya.⁶⁸

2.1.2. Una perspectiva històrica

Un dels aspectes que la *Revista* ha tractat ha estat la gènesi i l'evolució històrica de l'etnomusicologia a casa nostra i per això, en dedicar un dossier monogràfic a la figura d'Higini Anglès, també es parla dels seus treballs en l'àmbit del folklore musical per tal de reconèixer el seu paper cabdal com a creador de l'etnomusicologia catalana.⁶⁹ Al-

66. L'Obra del Cançoner Popular de Catalunya fou una institució fundada a Barcelona el 1922 gràcies a l'empenta econòmica i intel·lectual de diverses persones i institucions, per tal de recollir de manera exhaustiva les cançons i la música popular dels Països Catalans. Fruit dels treballs de recerca dels nombrosos investigadors que hi participaren, s'ha publicat la col·lecció «Materials», que aplega en diversos volums la informació recollida durant els anys de treball d'aquest grup de persones. Fins a l'arribada de la Guerra Civil espanyola i per mitjà de la Fundació Concepció Rabell i Cibils se n'havien publicat quatre volums (el tercer, dividit en dues parts) i el primer volum del *Diccionari de la dansa*. Posteriorment, ha estat Publicacions de l'Abadia de Montserrat, sota la direcció de Josep Massot i Muntaner, en col·laboració amb el Departament de Cultura, la institució que ha publicat la resta de volums existents fins ara. Vegeu <http://cultura.gencat.net/cpcptc/ridec/fixe/bibliolaltres2.htm>, i també JOSEP MASSOT I MUNTANER, «L'Obra del Cançoner Popular de Catalunya, font de recerques», *Llengua & Literatura*, núm. 14 (2003), p. 549-561.

67. La Fonoteca de Música Tradicional Catalana (FMTC), dirigida per Josep Crivillé i Bargalló, és un programa de recerca etnomusicològica del Centre de Promoció de la Cultura Popular i Tradicional Catalana, que depèn del Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya. L'acció continuada d'aquesta recerca ha generat un fons fonogràfic on es comptabilitzen més de vint mil fonogrames inèdits. La FMTC és també un segell discogràfic que té com a objectiu principal la difusió de manera seleccionada i amb el seu estudi corresponent dels materials aplegats en el fons sonor. Vegeu <http://cultura.gencat.net/cpcptc/ridec/fixe/colfono.htm>.

68. Pel que fa a les ressenyes de materials inèdits de gran valor editats després de múltiples avatars, cal esmentar la signada per Gabriel FERRÉ arran de la publicació del *Cançoner musical de Mallorca*, de Josep Massot i Planes, a RMC, núm. 7 (maig 1985), p. 49. Una altra ressenya és la de Lluís MILLET a l'entorn del *Cançoner tradicional del Baix Camp i el Montsant*, a RMC, núm. 56 (juny 1989), p. 46.

69. JOSEP CRIVILLÉ, «Higini Anglès, creador de l'etnomusicologia catalana», RMC, núm. 40 (febrer 1988), p. 7-11.

tres articles d'interès etnomusicològic són els dedicats a gèneres determinats del cançoner, com ara «Les nades tradicionals», de Josep Crivillé,⁷⁰ o la notícia i ressenya a l'entorn de la recuperació i la revitalització de sonadors, repertori i altres elements propis de la música tradicional catalana, tal com manifesta Pere Artís en un dels seus articles de la secció «Mikrokosmos»:

Ja fa uns quants anys que una nova sensibilitat envolta d'una aura de cosa nova i fresca la consideració d'alguns instruments mig en desús. Per exemple, la gralla. Durant molts i molts anys —fins i tot en terres d'arrelat conreu, com ara el Penedès (on no és infreqüent que hagi generat renoms i patronímics)—, aquest rústec instrument no era tocat sinó en molt comptades ocasions i, sempre (o, almenys, aquest és el meu record infantil), per mans vetustes. [...] Quin contrast, ara! El *toc de matinades* continua essent estrident i l'obstinat timbal no deixa de prestar-li una resonància atàvica, i també és anticipació de la festa (bé que sovint és, ja, evocació melangiosa incoercible). Però, gairebé arreu, el *toc de matinades* és esgarip de llavis i mans joves, que lluiten estrènuament, i amb coneixements tècnics, contra les limitacions d'un instrument de gairebé impossible afinació òptima.⁷¹

2.2. Tercera època (1990-2006): Catalunya Música - Revista Musical Catalana

2.2.1. Entre la recuperació i l'actualització

Troblem en els inicis d'aquesta tercera època un excel·lent dossier temàtic intitulat «Retorn de la música tradicional», amb articles de Xavier Orriols, Vicent Torrent, Jaume Aiats i Jaume Comellas a l'entorn de la recuperació de tota mena d'elements que conformen el patrimoni de la música tradicional dels Països Catalans. És moment de fer balanç de les línies diverses de treball que s'han iniciat fa uns quants anys i que han donat uns certs fruits. D'una banda, hi ha el treball apassionant de la recu-

70. Josep CRIVILLÉ, «Les nades tradicionals», RMC, núm. 26 (desembre 1986), p. 24-26. Aquest tema es reprèn, amb el dossier temàtic intitulat «Nadal: una música a part», ja a la tercera època de la RMC, núm. 146 (desembre 1996), p. 27-40.

71. Pere ARTÍS, «Recuperació dels instruments tradicionals», RMC, núm. 36 (octubre 1987), p. 22. Vegeu també la ressenya a cura de Gabriel FERRÉ del disc *Festa Major de Vilafranca del Penedès*, dels Grallers de Vilafranca (Colla de Mar), a RMC, núm. 28 (febrer 1987), p. 50.

peració d'un instrument emblemàtic com és ara la cornamusa catalana (o sac de gemecs, entre molts altres mots que la designen) i de la cobla antiga, amb la tarota: d'això ens en parla Orriols, des de Vilanova i la Geltrú; d'altra banda, hi ha la important tasca de la *riproposta*, és a dir, de la recreació, de la reelaboració amb afanys i criteris actualitzadors, del repertori folklòric propi i, per extensió, de la Mediterrània, de la qual cosa ens en parla Vicent Torrent, des del País Valencià i a partir de la seva experiència com a membre destacat del grup Al Tall. També hi ha la reflexió sobre els límits del concepte de *folklore* i, alhora, sobre les noves visions que hom en té, la qual reflexió és a cura de Jaume Aiats, des de la plana de Vic i amb l'aval de la gran tasca feta des del Grup de Recerca Folklòrica d'Osona, que diu que «l'estudi etnomusicològic [...] ve abastant de mica en mica tots els fenòmens musicals de la nostra societat, interpretant-los segons les coordinades contextuals i refent-ne tot el procés dinàmic de la història», i alhora hi apunta nous enfocaments, com el plantejament difós molt acuradament al nostre país pel professor de la Universitat Rovira i Virgili Josep Maria Pujol: «Així, el folklore quedà descrit com un procés comunicatiu configurat artísticament en el contacte directe entre dues o més persones, i sempre amb caràcter interactiu.» I, finalment, hi ha la referència a l'actualitat, a la reeixida experiència del cicle de concerts Tradicionarius, al Casal l'Artesà de l'antiga vila de Gràcia, mitjançant una entrevista a Jordi Fàbregas, a cura de Jaume Comellas.⁷²

Un altre dels dossiers temàtics que tenen a veure amb continguts etnomusicològics és l'intitulat «Música festiva», de l'any 1992. Hi signen articles Gabriel Ferré, Joan Corbella, Teresa Martínez i Mònica Montoriol, i a la introducció es diu:

Música festiva, aquella que proveeix el fons sonor de les festivitats locals, acompanya les activitats lúdiques de les nostres festes majors, aglutina comunitats, respon a una tradició però —al mateix temps— intenta en tot moment adaptar-se als elements efímers de la moda i se serveix d'un col·lectiu professional immersit en un mercat específic i competitiu: tot aquest entramat és l'objecte del nostre tema, tractat tant des d'un punt de vista reflexiu com des d'una perspectiva anecdòtica i costumista. Hom pot parlar, certament, de gènere menor, però una anàlisi profunda del fenomen no pot ser de cap manera trivialitzada.⁷³

72. RMC, núm. 76 (febrer 1991), p. 25-35.

73. *Catalunya Música - Revista Musical Catalana*, núm. 93-94 (juliol-agost 1992), p. 27-39. Conté cinc articles: «Música tribal: entre el ritu i l'evasió», de Gabriel FERRÉ; «Música i festa», de Joan CORBELLA; «Vine a la plaça, reina, que ballarem», de Teresa MARTÍNEZ; «Música tradicional i balls de saló», de Mònica MONTORIOL, i «L'espectacle legalitzat», de Mònica MONTORIOL.

Aquest tema és reprès des de noves perspectives l'any 2001 al dossier temàtic «Música de festa major», amb articles de Jaume Aiats, Bienve Moya i Jordi Pablo.⁷⁴

Un ampli article signat per Jaume Carbonell dóna notícia de la primera edició sonora de la Fonoteca de Música Tradicional Catalana, creada el 1987, en què n'explica els diversos àmbits d'actuació i exposa les diverses sèries (fins a cinc) d'edició sonora: documents testimonials, temes monogràfics, documents recuperats, festes tradicionals i formacions musicals.⁷⁵

I una nova perspectiva, oberta als fenòmens moderns de la cultura de masses, és la que ens presenta Lluís Bosch en l'anàlisi que fa de la música publicitària.⁷⁶ Talment el dossier temàtic «La integració dels gèneres populars», a l'entorn de la recepció als Països Catalans de formes musicals procedents d'altres cultures i la seva integració, amb articles de Josep Martí, Teresa Martínez, Mònica Montoriol i Ricard Gili.⁷⁷ «El món musical de La Patum» és el títol d'un dossier temàtic amb articles de Climent Forner, Dorothy Nooyes i Joan Casas.⁷⁸ I de Berga, a l'Alguer, des d'on Joan Armangué, de la Universitat de Càller, ens parla de la música tradicional d'aquest bell indret, amb especial referència al *Cant de la Sibilla*.⁷⁹ La *Revista* també s'interessa, amb un extens article, en el *Misteri d'Elx*⁸⁰ i dedica un dossier monogràfic a la «Música de campanes», amb articles de Valentí Tenas, Oriol Gras i Gregori Estrada.⁸¹

74. RMC, núm. 201-202 (juliol-agost 2001), p. 39-49.

75. Jaume CARBONELL, «Neix la Fonoteca de Música Tradicional Catalana», RMC, núm. 91 (maig 1992), p. 246-248. Vegeu també la ressenya, a cura de X. CASANOVAS-DANÉS, del volum *Les llibertats d'orque del cicle de Nadal*, RMC, núm. 136 (febrer 1996), p. 57. I també la signada per Biel FERRER del volum *Cançons d'infantesa*, RMC, núm. 184 (febrer 2000), p. 53-54.

76. Lluís BOSCH, «La música publicitària des d'una perspectiva etnomusicològica», RMC, núm. 109 (novembre 1993), p. 30-31.

77. RMC, núm. 105-106 (juliol-agost 1993), p. 27-68.

78. RMC, núm. 128 (juny 1995), p. 29-37.

79. Joan ARMANGUÉ, «La música tradicional a l'Alguer», RMC, núm. 145 (novembre 1996), p. 26-27. Vegeu també el breu dossier temàtic «El *Cant de la Sibilla*, un patrimoni històric encara viu», amb articles de Joaquim GARRIGOSA i Francesc MASSIP, RMC, núm. 182 (desembre 1999), p. 37-42.

80. Vegeu Jordi BALLESTER, «El *Misteri d'Elx*: música, teatre i tradició», RMC, núm. 189-190 (juliol-agost 2000), p. 26-28.

81. RMC, núm. 192 (octubre 2000), p. 31-45.

2.2.2. Festivals i recerques, cançoners i instruments

La *Revista* també ha fet la ressenya d'esdeveniments d'interès etnomusicològic, com ara diversos festivals especialitzats: d'una banda, el Festival Internacional de Música Popular i Tradicional de Vilanova i la Geltrú (FIMPT), on participen grups de música folk de diverses ètnies,⁸² o el cicle de música tradicional i popular Tradicionàrius,⁸³ i, d'altra banda, el Festival de Música Celta, amb un ampli article sobre les característiques organològiques, la funcionalitat, els orígens i l'evolució d'aquesta música ètnica.⁸⁴

De la mateixa manera que a la segona època de la *Revista* Josep Crivillé dedica un article a glossar la vessant etnomusicològica d'Higini Anglès,⁸⁵ en aquesta època el mateix Crivillé fa referència, també dins d'un dossier monogràfic, a la figura del mestre Felip Pedrell.⁸⁶ Vet aquí una trajectòria de continuïtat reeixida dels nostres estudis etnomusicològics: Pedrell, el precursor; Anglès, el fundador; Crivillé, el deixeble continuador i renovador de la tasca, les tres persones que han liderat els treballs etnomusicològics a casa nostra fins ara mateix. En aquesta línia, en l'apartat de notícies, cal destacar que la *Revista* informa, entre altres qüestions, de la celebració a Calella, l'any 1993, del IX Seminari Europeu d'Etnomusicologia.⁸⁷

També dóna notícia de l'important acte de signatura d'un conveni entre el Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya, l'Abadia de Montserrat i el Consorci de la Biblioteca de Catalunya adreçat a garantir la conservació i l'edició dels materials inèdits de l'Obra del Cançoner Popular de Catalunya.⁸⁸ La ressenya del primer volum de l'edició d'aquests materials inèdits, a cura de Josep Massot i Muntaner,

82. Jaume CARBONELL, «XII Festival Internacional de Música Popular Tradicional de Vilanova i la Geltrú», RMC, núm. 96 (octubre 1992), p. 25. Vegeu també Jaume CARBONELL, «Un exemple d'heroïcitat en el camp de la gestió cultural», RMC, núm. 108 (octubre 1993), p. 30. I també RMC, núm. 120 (febrer 1994), p. 27.

83. RMC, núm. 129-130 (juliol-agost 1995), p. 6-11.

84. Sean CORCORAN, «Música dels límits del món», RMC, núm. 104 (juny 1993), p. 350-352.

85. De fet, Josep CRIVILLÉ reprèn l'anàlisi del perfil etnomusicològic d'Anglès una altra vegada amb l'article «Monsenyor Higini Anglès i la música tradició oral», dins del dossier temàtic «A 30 anys de la mort d'Higini Anglès (1888-1969)», RMC, núm. 197 (març 2001), p. 29-39.

86. Josep CRIVILLÉ, «La música tradicional», RMC, núm. 85 (novembre 1991), p. 37-39.

87. J. C. G., «IX Seminari Europeu d'Etnomusicologia», RMC, núm. 109 (novembre 1993), p. 24.

88. Vegeu «Signatura d'un conveni sobre conservació i coneixement de l'Obra del Cançoner Popular de Catalunya», RMC (desembre 1993), p. 17.

la signa Josep Crivillé, l'any 1995, amb el títol «Inventari de l'Arxiu de l'Obra del Cançoner Popular de Catalunya».⁸⁹ En aquest sentit, des que l'any 1991 van ser dipositats al monestir de Montserrat, per voluntat dels hereus de Rafel Patxot, els fons de l'Obra del Cançoner Popular de Catalunya (1922-1936), els estudiosos tenen accés a aquest singular patrimoni cultural dels Països Catalans, la qual cosa ha propiciat l'aparició de diverses publicacions, ressenyades a la *Revista*.⁹⁰ A la ressenya del volum x dels *Materials de l'Obra del Cançoner Popular de Catalunya*, Crivillé hi recorda la diferent visió que tenien Baltasar Samper i Francesc Pujol sobre l'«orientalisme» del repertori: Samper creia interessant recollir-ne com més millor, de cants de treballada orientalitzants, a les Illes Balears i a les Pitiüses, mentre que Pujol, tot i reconèixer que al Principat de Catalunya també se'n podien recollir, no en tenia una opinió tan positiva.⁹¹

Com si volgués aplicar al tractament de les qüestions etnomusicològiques aquell famós vers de Foix, «M'exalta el nou i m'enamora el vell», la *Revista* no ha oblidat la referència a assaigs de recreacions arqueològiques de cants recollits de l'avior⁹² o a compositors que, dins del seu corpus musical, han fet aportacions creatives al repertori coral i sardanístic arrelat a la música del país, com és ara el cas d'Enric Morera.⁹³ Talment en l'àmbit dels instruments, atès que publica el dossier «La tenora, entre el passat i el futur de 150 anys de vida», amb articles de Romà Escalas, Lluís Albert i David Puertas,⁹⁴ també el dossier «Gralles... i al marge del tòpic», amb articles d'Esteve

89. Josep CRIVILLÉ, «Inventari de l'Arxiu de l'Obra del Cançoner Popular de Catalunya», RMC, núm. 124 (febrer 1995), p. 53. Vegeu també la ressenya, a cura del mateix Josep CRIVILLÉ, del volum *Història de l'Obra del Cançoner i complement a l'inventari de l'arxiu*, RMC, núm. 138 (abril 1996), p. 55; la ressenya «Memòries de recerca», RMC, núm. 150 (abril 1997), p. 57; RMC, núm. 162 (abril 1998), p. 53-54; RMC, núm. 174 (abril 1999), p. 57; RMC, núm. 186 (abril 2000), p. 55; RMC, núm. 209 (març 2002), p. 45; RMC, núm. 220 (febrer 2003), p. 44; RMC, núm. 236 (juny 2004), p. 45; RMC, núm. 249-250 (juliol-agost 2005), p. 48; RMC, núm. 261-262 (juliol-agost 2006), p. 45, i RMC, núm. 275 (setembre 2007), p. 44.

90. Vegeu les ressenyes, a cura d'Agustí MONTELLÀ, de dues publicacions: *Ideari cançonístic Aguiló*, de Joan Puntí, i *Estudis sobre la cançó popular*, de Baltasar Samper, RMC, núm. 122 (desembre 1994), p. 53.

91. Vegeu, de Josep CRIVILLÉ, la ressenya «Materials de l'Obra del Cançoner Popular de Catalunya», RMC, núm. 199 (maig 2001), p. 52-53.

92. Vegeu la ressenya, a càrrec de Josep M. VILAR, del disc *Va anar a fer cuieres*, del grup La Nova Euterpe, RMC, núm. 171 (gener 1999), p. 58.

93. David PUERTAS, «Enric Morera, compositor de sardanes», RMC, núm. 96 (octubre 1992), p. 14-15. I també la ressenya, a cura de M. Àngels GABARRÓ, de l'obra de Baltasar Bibiloni, «20 cançons tradicionals, per a veus blanques i acompanyament de piano», entre d'altres, RMC, núm. 150 (abril 1997), p. 56 i 57.

94. RMC, núm. 183 (gener 2000), p. 29-41.

Molero, Biel Ferrer i Josep Crivillé,⁹⁵ o el dossier «Ventura i Garreta, columnes de la música per a cobla», amb articles de David Puertas, Esteve Molero, Lluís Lloansí i Jesús Ventura,⁹⁶ i, alhora, explora l'aplicació de les noves tecnologies a l'estudi de l'organologia, com és ara el cas de la tenora.⁹⁷ També els estudis sobre la diversitat d'instrumentació i de formacions instrumentals del país hi han estat presents mitjançant ressenyes: les músiques per a gralla, editades per Xavier Bayer, l'aparició del mètode de flabiol i tamborí de Jordi León⁹⁸ o el nou tractat d'instrumentació per a cobla, a cura de Lluís Albert, en són dos exemples.⁹⁹

2.3. Quarta època (2006-2008): la Revista Musical Catalana fins avui mateix

2.3.1. La docència i la divulgació

La col·laboració de l'Escola Superior de Música de Catalunya (ESMUC) amb la *Revista Musical Catalana* a partir del mes de desembre del 2005 marca l'inici de la quarta època, l'actual, gràcies a la qual trobem, al butlletí que s'hi insereix a cada número, una primera aportació, signada per Pep Moliner i Daniel Carbonell, intitolada «Situació actual de l'ensenyament de la música tradicional catalana».¹⁰⁰ L'article en narra la història més recent i apunta perspectives de futur immediat, en relació amb instruments com ara la gralla, el timbal, l'acordió diatònic, la cornamusa, el flabiol i el tamborí, la tarota o xeremia, els instruments tradicionals de corda pinçada, el violí, la viola de roda, el fiscorn i la veu:

Als Països Catalans, compartim molts instruments tradicionals [...]. Això converteix l'Escola Superior de Música de Catalunya en un centre de referència per a

95. RMC, núm. 213-214 (juliol-agost 2002), p. 33-39.

96. RMC, núm. 187 (maig 2000), p. 35-44.

97. Vegeu David PUERTAS, «Ciència i música: el cas de la tenora», RMC, núm. 115 (maig 1994), p. 6-11.

98. Vegeu Izaskum ARGEMÍ, «Apareix al mercat el primer mètode per a l'estudi del flabiol i el tamborí», RMC, núm. 237-238 (juliol-agost 2004), p. 11-12.

99. RMC, núm. 197 (març 2001), p. 53.

100. RMC, núm. 257 (març 2006), ESMUC, p. 4-6. Vegeu també a RMC, núm. 278 (desembre 2007), p. 2, la ressenya de la presència de l'ESMUC a la X Fira Mediterrània d'Espectacles d'Arrel Tradicional, a Manresa, per presentar-hi l'oferta educativa de música tradicional.

qui vulgui especialitzar-s'hi i obtenir-hi un reconeixement acadèmic. A més, a tot Europa trobem instruments de la mateixa família dels nostres, o sigui que estudiants d'altres centres d'ensenyament europeus poden estar interessats a aprofitar la diversitat de possibilitats que ofereix l'Escola Superior de Música de Catalunya.

Josep Crivillé ressenya l'exposició, amb el corresponent catàleg, que té lloc al Museu d'Història de Catalunya i al Museu de Montserrat, intitulada «El cançoner popular català (1841-1936)». ¹⁰¹ I Jaume Comellas, com a complement a la notícia que «Tradicionàrius torna a un Centre Artesà renovat», escriu un retrat de qui és l'ànima d'aquest festival de música tradicional: Jordi Fàbregas, de qui diu que «em nego a acceptar que la seva obra no hagi estat i sigui important per a la música del país». ¹⁰²

2.3.2. La cobla i la sardana

Configurat per un únic article, a càrrec d'Oriol Oller i Anna Costal, el dossier temàtic «De la cobla a l'orquestra: ofici de músic de festa major» ressegueix l'evolució de la cobla fins a esdevenir també orquestra de ball. ¹⁰³ I també mitjançant un únic article, a càrrec d'Anna Costal, s'ha acostat a un altre tema: «El rere món històric de la sardana. Una aproximació a la realitat objectiva de la nostra dansa». ¹⁰⁴

2.4. Les altres revistes

Cal recordar que la repressió franquista provocà la desaparició de la *Revista* i que, fent una funció substitutòria, l'*Anuario Musical* del Consell Superior d'Investigacions Científiques (CSIC) fou la publicació que recollí el cos teòric de les aportacions a l'etnomusicologia des de Catalunya, atesa la impossibilitat de fer-ho, a causa de la repressió, en la que havia desenvolupat aquesta funció de manera genuïna fins aleshores: la

101. RMC, núm. 264 (octubre 2006), p. 22-23.

102. RMC, núm. 283 (maig 2008), p. 11-12.

103. Vegeu l'article intitulat «Els músics de festa major. Passat i present de l'ofici de músic de cobla-orquestra», RMC, núm. 273-274 (juliol-agost 2007), p. 36-38.

104. Vegeu l'article intitulat «Les sardanes proscrietes de Pep Ventura: moda italiana, crítica a l'Antic Règim i propaganda revolucionària», RMC, núm. 285-286 (juliol-agost 2008), p. 34-37.

nostra *Revista Musical Catalana*. En la represa, vist el caràcter no especialitzat en temes d'etnomusicologia de la *Revista*, els investigadors, estudiosos i divulgadors han trobat acolliment als seus treballs més exhaustius i aprofundits en altres publicacions periòdiques, més centrades en aquest àmbit, que han esdevingut bons acompanyants i complements necessaris de la trajectòria generalista de la *Revista*. D'aquestes altres publicacions, en destacarem dues realitzades des de l'àmbit cívic no oficial (*Caramella* i *Sons de la Mediterrània*) i dues de l'àmbit institucional (*Revista d'Etnologia de Catalunya* i *Recerca Musicològica*).

2.4.1. Revistes de l'àmbit civil

El número 1 de *Caramella*, que s'autodefineix com a revista de música i cultura popular, és de l'any 1999. De bon començament, un alt contingut etnomusicològic n'inunda les pàgines, amb tot de gèneres textuais: articles sobre recerques de camp, estudis de síntesi sobre fenòmens folklòrics diversos, entrevistes a protagonistes de l'actualitat i de l'actualització del món de la música tradicional i popular, ressenyes de discs i de llibres, etc. Editada per tres entitats diferents, Carrutxa, Solc i Tramús, amb clara voluntat d'abraçar el fet nacional dels Països Catalans, aquesta publicació és un excel·lent complement de la *Revista Musical Catalana*, per tal com aprofundeix en el camp de l'etnomusicologia catalana des de l'especialització a què no pot arribar la *Revista*. En tots els disset números publicats fins ara mateix, els continguts etnomusicològics hi són presents gràcies a les aportacions de col·laboradors importants com ara Jaume Aiats, Xavier Orriols, Xavier Roviró, Rafel Mitjans, Josep Vicent Frechina, Carme Oriol, Salvador Palomar...

Però també la revista *Folc*, publicació de música *folk* i cançó d'autor dels Països Catalans i d'arreu de la Mediterrània, amb reportatges sobre el nostre entorn geogràfic i cultural, a partir de les tradicions, les festes i les músiques, és un exemple de com la *Revista Musical Catalana* té bons companys de viatge en l'àmbit especialitzat de la música *folk*. O també *Sons de la Mediterrània*, una revista especialitzada en la música d'arrel dels Països Catalans i del Mediterrani. Aquesta capçalera és la continuació de *Folc*. *Sons* neix amb l'objectiu de convertir-se en la referència del sector de les músiques tradicionals i ètniques que poblen les ribes de la mar Mediterrània. Cada edició de *Sons* ofereix gratuïtament un suplement monogràfic. Presentada en públic a la Fira Mediterrània de Manresa de l'any 2007, és editada pel Grup Enderrock i representa, doncs, l'evolució de la revista *Folc*, que tanca una etapa de trenta-sis números i sis anys.

2.4.2. Revistes institucionals

Finalment, pel que fa a les publicacions periòdiques institucionals que han fet aportacions a l'etnomusicologia, cal esmentar dos anuaris, procedents d'orientacions generals diferents però igualment interessants atès el caràcter multidisciplinar que l'etnomusicologia presenta i que en fa un cas d'anàlisi encara més interessant: d'una banda, la *Revista d'Etnologia de Catalunya* (que edita el Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya) des de l'any 1992,¹⁰⁵ i, d'altra banda, *Recerca Musicològica* (que edita l'Institut Universitari de Documentació i Investigació Musicològica Josep Ricart i Matas de la Universitat Autònoma de Barcelona) des de l'any 1981.¹⁰⁶ Totes dues, la primera, des de la perspectiva etnogràfica, i la segona, des de la musicològica, han dedicat articles de caràcter científic a aspectes diversos de la música d'arrel d'aquí i d'arreu.

3. Conclusions: final obert i propostes de futur

Al llarg de la seva vida, la *Revista* ha aixecat acta dels esdeveniments musicals del país mitjançant els diversos gèneres periodístics propis del mitjà: notícies breus o més extenses; ressenyes o crítiques de concerts, de llibres, d'enregistraments; articles de fons o divulgatius... L'etnomusicologia hi ha estat present en diversa mesura.

A la primera època, tràgicament trencada per la persecució de la llengua, la cultura i la nació catalanes, la *Revista Musical Catalana* és la publicació emblemàtica de l'etnomusicologia catalana atès que és la dipositària dels millors treballs del país en aquest àmbit, amb aportacions significatives, notables, imprescindibles. En la represa, la *Revista* ha viscut fets importants, dels quals ha donat notícia. Entre d'altres de ressenyats, hi ha la progressiva institucionalització del folklore com a àmbit d'estudi científic i, doncs, de reconeixement acadèmic: això es pot observar, per exemple, en la integració de l'ensenyament dels instruments musicals catalans tradicionals a l'ESMUC, en l'accés de l'etnomusicologia als estudis de musicologia de la Universitat Autònoma de Barcelona o, paral·lelament, en la docència universitària de la matèria d'etnopoètica a la Universitat Rovira i Virgili, a càrrec de Josep Maria Pujol i Carme Oriol.¹⁰⁷ Anteriorment, des del 1975, el Conservatori Superior Municipal de Música

105. Podeu consultar-ne els continguts a <http://www.raco.cat/index.php/RevistaEtnologia>.

106. Podeu consultar-ne els continguts a <http://www.raco.cat/index.php/RecercaMusicologica>.

107. Vegeu, pel que fa a aquest darrer cas, el llibre de Carme ORIOL I CARAZO, amb materials inè-

de Barcelona ja es feia camí cap al reconeixement oficial i acadèmic de l'etnomusicologia.¹⁰⁸

Tal vegada, l'aprofundiment major, d'una banda, en la recepció i la difusió de l'activitat que es dona en tot l'àmbit dels Països Catalans, més enllà de l'estricta marc geogràfic del Principat de Catalunya, pot afermar la *Revista Musical Catalana* com a producte d'interès etnomusicològic (i musical) plenament nacional; i, d'altra banda, la creació a la *Revista* d'una secció fixa sobre qüestions d'etnomusicologia podria reequilibrar aquest contrast observat entre una primera època històrica, en què les aportacions de la publicació en aquest àmbit són nombroses, i aquestes èpoques de represa fins ara, en què la minva d'aquesta mena d'aportacions és significativa.

dits del fons documental de l'important Arxiu de Folklore de la Universitat Rovira i Virgili, *Introducció a l'etnopoètica: teoria i formes del folklore en la cultura catalana*, Valls, Cossetània, 2002.

108. Vegeu Josep CRIVILLÉ, «L'ensenyament de l'etnomusicologia al Conservatori Superior Municipal de Música de Barcelona», *Revista d'Etnologia de Catalunya*, núm. 3 (juliol 1993), p. 157-159.